

Apr 809
L. 2765-08



I 1842



I. ~~3699~~

I. 3765.

Gust Peterson.



Paised.

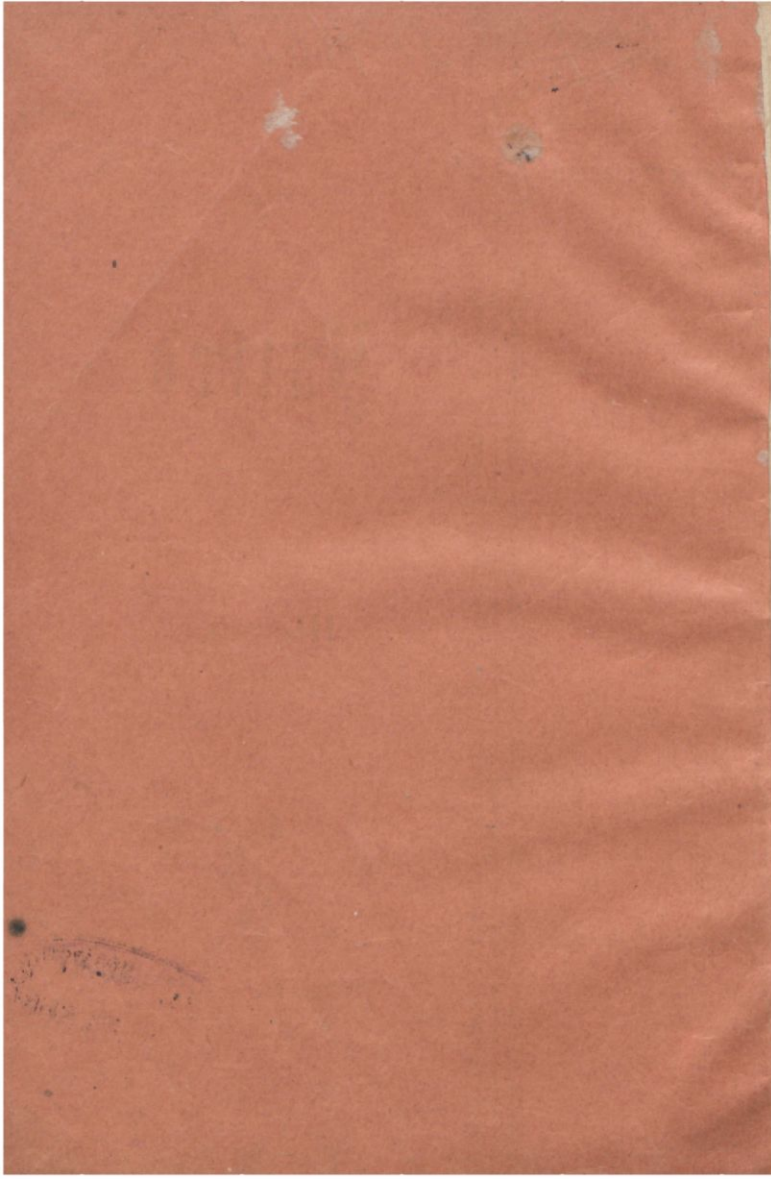
III. anne.



Hafweres.

Nikolai Grun trüff ja tulu.

Hind 20 kop.



I. ~~St 44~~ c. I. 3763.

Ernst Peterson.

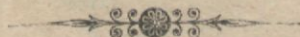
Paised.



III. a n n e.

„Sinu pisaraid ma näen,
„Sinu muret kuulen ma:
„Testinaa, su õõst, su walust,
„Neist sul tahan rääkida!

Nr. 4. „Tulge appi!“
(Tüfilene missiooni tööst Indiamaal.)



Rakweres.

Nikolai Erna trükk ja kulu.

Дозволено цензурою. — Юрьевъ 13-го Іюня 1901 год

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

32923

Резенбергъ, типографія Николая Эрна.

Gesjõnats.

Mitte eesolewa jutu pärast ei kirjuta ma neid ribasid, küll aga endiste „Paisete“ annete pärast. Raamat „Paised“ on üllalähket wastu wõtmist rahwa poolest leidnud, ka armustajad ei ole nendest waguši mööda läinud: enamaste kõikide Eesti paremate ajalehtede kriitikused on neid sõelunud. Kõigile neile, olgu nad laitjad või kiitjad, ütlen suure „aitäh“. Palju olen neist märkustest kõrwa taha kirjutanud, mõnegi uue „Paise“ selle-läbi leidnud ja selles Diecksche sõna toes: „leicht besudelt sich der, welcher sie angreift (kergelt määrib end see, kes nende külge oma käe pistab, N. Werke VI, 131) natukene kindlamaks saanud, kui see ehk enne oli! Kõik see on aga kõrwaline asi. Pea asi on aga see, et minu pisukeste jutukeste sisse mõnel pool mõtteid aetakse, mis seal mitte ei ole. Teise ande „Issanda kiituseks“ pärast on kaunis jagu tolnutatud: nagu oleksin mina laulukooride ja mõnede muude heade inimeste wastane, olla pori pillaja jne. jne. Lubatagu mulle siin awalikult neile wastata: Laulu kooride wastaseid mõtteid ei leia „Issanda kiituseks“ seest mitte keegi, kes seda juttu ilma kurja-tahtmata lueb. Parem oleks olewat, kui niisugused kiir-sulgumised ikka lugemise mitte ära ei unetaks! Põhjused, miks minu tööst niisugu wastikmõtteid otsitakse, ei hakka ma siin arutama; need on arusaajal lugejal ise enesest küll selged.

Loodan, et eesolew jutt „Tulge appi!“ mitte põik-tule alla ei lange! Need on ikka kaks ise asja: asi ise ja asja ajamise wiis. Armustaja N. J. ütleb „Tulge appi!“ kohta: „Põhjus mõte paistab nii heledaste silma, et wõerite mõistmine siin sugugi wõimalik ei ole. Kuost paistab wälja kõige

hinge jõuga seda, mis pealse kaubne, filma kirjaline, petlik on, maha kiskuda, seda hämbliku mõrku lõhkuda, milledega filma jollitajad meid meie tõijse wagadusega elust wälja tahawad wedada, ühte luule ilma, mõtteliste tundmustega odawalt waimustama ja seda wiiji meid tõijste elu hädade wastu pimedaks ja külmaks teha . . ."

Neid kriitiluse sõnu julgejin ma siin awaldada, et ehk selle läbi kahtluse eest hoida, mis II andele osaks sai.

Suwiste Pühäl 1901.

G. P.



Tulge appi!

(Tüfikene missiooni tööst Indiamaal.)

„Aga mis sa näed pinda oma wenna filmas, aga palli oma filmas ei pane ja tähele! Kisu ejite pall oma filmast wälja, siis seletad sina pinda wälja kiskuda oma wenna filmast“ — seisab kirjutatud Meie Issanda Jeesuse Kristuse Uues Testamentis, mis on trükitud Zurjewis (Tartus) S. Laakmani juures 1897 aastal.

1.

Waikne laupäewa õhtu oli ka Oheliku peres kätte jõudnud. Nädalised tööd olivad lõpetatud, rahwas saunas ära käinud ja nüüd istusiwad nad sõõgi laua ääres ja sõiwad tuttavat Gesti laupäewa õhtust toitu — tangu pudru hapu piimaga. Harilikult seisis pudru sees ikka wdi-film, aga kes talwel niisugust kallist asja wdis saada, ehk lubada?! Lehmad juba Mardi päewast saadik kinni ja wdi tagawara oli kalli jõulu, nääri ja kolmekuninga pühadega dige kassina poolseks läinud! Perenaine Anu oli juba enne kolmekuninga päewa ütelnud: „Oh, sa Issafene! küll need pühad aga ka toidu tagawara peale

mõjuvad, näpud puutuvad igal pool põhja!" — ja kolmekuningaks küpsetas Anu sialiha ning tõi õige pisukesel alustasfiga, mille ääre peale finisekirjalised kassid oliwad maalitud, pisut mõi puru laua peale, niisugust puru, nagu see ikka püti põhjas soolwee sees harilikult ujub ja lisas juurde: „Külm tõmbanud mõi üsna terasse!" nagu oleks külmal süidi olnud, et Anu ihnus oli.

Täna oli Anul sellepärast üsna õigus pudru sisse raswafilma panna, sest ei tea, kust kõi see hea wälja tõmmatud pidi saama? Pere oli Anu ihnusega harjunud ja käis oma lusikatega hoolega raswafilmal külas, nõnda et perenaine ütlemä pidi: „Rastke aga peale, ma kallan panni pealt weel juurde, jätjin ahju rinna peale panni serwa sisse weel natukene järele!"

Ja pere fastis, fastis hoolega, et sellestgi ilma ei jääks.

„Oh fina heldekene," aitas perenaist walla korraldäija fant Wokiteps kõrwalt, kes oma nädalat praegu Ohelikul mööda saatis, ja kes oma nime sellest oli saanud, et ta oma pahemat jalga iga samm juures õige kõrgele ülesse tõstis, nõnda et põlw juure ringi, nagu wokiteps kedramise ajal, tegi; „Oh fina kallikene, kulla perenaisekene, misjugune helde inimene! Ei tea, kes teistes peredes filma pudru sisse paneb?! Lase paljalt! Waata ikka, et pudrugi saad! Rasteks antakse wee sees wedelaks löödud hapu koort,

katsu siis, kuidas kõhu täis saad! Eks inimesed ole meie ajal ju ihnsad!"

"Süia saab ikka nüidisel ajal igal pool," vastas Julane Anton, täie kasmuga julge näoga noormees, kellele sandi perenaise meelitamine mitte meele järele ei olnud.

"Di, oi, noor inimene," seletas Jant. "Sa pole veel ilma näinud: küll on aga wiguri mehi maailmas! Antakse taar ja leib laua peale — ja ole rahul!"

"Eks jina ole rahul," vastas Anton kurbalt: "eks katsugu mulle taari ja leiba anda! Ega ma kellegi wang, wõi Jant ei ole! Mina teen oma töö, — ei tea, kui ma ka taari taolise töö teeksin, kas peremees oleks rahul olemat?!"

"Di, noormees, ä' patu jutu aja!" seletas Wotikeps. "Oleks ikka surmani taar ja leib käes olemat, siis poleks wiga kedagi olemat. Aga ei tea, mis elu sees veel ette tuleb?"

"Elu sees wdib palju ette tulla," vastas Anton, "eks siis jöö taari ja leiba, aga kui ma töömees olen, siis nõuan ka töömehe kõwa toitu!"

"Jah, eks nüidisel ajal ole need noored inimesed uhked," aitas peremehe poolde Mari kõrwalt, "nüid on nad just kui saksad: pole üks asi hea, ega teine

hea: seal on söögil wiga, seal on joogil häda! Ei tea, kes wanaste seda kuulis?! Wanaste" . . .

Ta pidi edasi rääkima, aga peremees, wana Dhe-
liku Madis, lõi oma laia paljaks aetud näo ülesse
ja waatas oma halli silmadega furjalt waidlejate otsa
ning ütles: „Söögi laual ei aeta lori!“ —

Ta näo peal olivad suured kortsud, mis
selgesti tunnistasiwad, et talle see jutt meele järele
ei olnud. Ja pikalt, ilma efsitamata täitis ta
kõhtu edasi: wõttis suure puu lusika täie pudru,
pistis ta suhu, triikis kuhja seal maha ja üle
jäänud poole lusika täit, mis suus pealt ümmarguseks
oli tehtud, kastis ta raswa filma sisse, mis siis
uuesti suhu läks, mille peale pärast seda lusika
täis piima, nagu kaaneks pandi. Tõsiselt ja
ilma ärituseta tegi ta seda tööd, nagu mõnda püha
toimetust.

Peremehe sõnad waigistasiwad waidlema läinud
sulast ja santi muidu natukeseks ajaks.

Sulane Anton ei tahtnud peremehe pool-de
Mari sõna „uhked“ mitte seletamata jätta.

„Uhked ei ole nad kedagi, need noored inime-
sed,“ ütles ta pisukese puhkuse järele, „aga igaüks
tahab mis digus ja kohus on. Wanasti oli sedasi,
et inimesed ei tundnud oma digust: siis kooris faks
talupoega ja talupoeg oma teenijat; kel rusikas, sel
oli wõimuis, ja rumala pärast oli ifka naha parti-

mine. Müid on igaüks oma peremees. Mina teen oma töö ausasti ja nõuan, et mind selle eest ka ausasti jõudetakse ja mulle palka maksetakse. Ei tehta seda, siis lähen ära ja otsin teist kohta, kus mul parem on!”

„Ja näete nälga!” — ütles peremees pahaselt, sellele see sulase hooplemine liiale läks. Teised lauas olejad hakkasivad pisut naerma.

Antoni näo üle käis ärituse jume ja, pool kogeldades, nõnda nagu ei teaks ta, mis ütelda vastas ta:

„Mitte sugugi!”

„Seal on meie saunas Riisa Toomas!” ütles perenaine vastuseks, „seal ta on: Lapsed näljas, ise nagu hurda loer keskelt peenikene, tuleb koju, siis tapab naist ja lapsi, kes ei tea, mis näljaga teeksid!”

„Toomas on loru!” vastas Anton, et ometi midagi vastata.

„Ja sina oled tark!” — äsfitas Mari.

„Mina ei ole ennast targaks pidanud!” diendas Anton, „aga sedasi ma ka ei teeks, nagu Toomas teeb. Sedasi piab vägise nälga nägema! Selle palgaga, nagu siin üks kõrwaline inimene saab, on mõimata elada! Seal piab midagi muud tegema, aegade olemine, ehk mujalt teenistust otsima. Kui siin maa mind toita ei jõua, siis lähen sinna, kust ma leiba saan!”

"See on Logardi riiki," seletas peremees, "kus walmis leiwad puu otjas kaswawad ja kus piima jõed jooksewad; aga see on see halb asi, et enne sellest pudru mäest läbi piab sõoma, mis seitse wersta paks on ja seda riiki sisse piirab! — Aga mina ütlen sulle ühe tõsi se sõna ja seda pia sa, noormees, meeles: nüid sel ajal ei saa noored inimesed mitte sellepärast elada, et nad wana Sumala on ära unetanud! Meie elasime Sumala sõna sees, ja kaswawime selle najal ülesse, aga teil on kõik sugu ilmalikud mõtted; aga need on kurjast ja kurjal ei ole õnnistust. Meie teenisime ausasti oma peremehi ja ei nurisenud mitte, sest meie teadsime: teenida ja sõna kuulda on Sumala püha seadus!"

Peremees jäi wait. Ta ootas oma sõnade mõju. Ta oli iseenesega väga rahul, et ta nõnda julgesti Sumala-riigi seaduste eest wõis wälja astuda.

Antonile käiswad need sõnad, kui teraw nua piste, südamest läbi: terwe tema loomus tundis, et siin üks wägewam, kawalam wõimus teda oma wõrku siob, õiguse nimel siob; ta tundis enese nagu kärpse ämbliku wõrgu sisse mässitud olewat; tundis, kuidas ämblik wõrgu nõõrisid loomale tõmbas, kuidas ta ise oma mitme filmaga ja terawa luisi lõugadega temale ligines, et tema peale langeda, et oma saaki omandada, mis õiguse nimel tema oli, sest kärbes oli ju ise omal priil tahtmisel tema wõrku langenud! Antoni jüda tundis, et siin midagi piab wastama,

midagi selle waga ämblikule ometi ütlemata, kui mitte muud, siis ometi „urjah!“ talle wastu kiskendama!

Ta pani lusika plakjatades laua peale ja ütles:

„Kuule peremees, oma Jumala sõna tagawara jäta iseenele ja oma laste jaoks. Ma olen ka koolis käinud ja leerin olin ma kirikherral esimene pois, aga seda ei ole ma veel Jumala sõnast kuulnud, et üks pois piab saja rubla eest oma peremehele üle wiieteistkümmne tunni päewas tööd tegema, et selle eest peremees pisikesele Juulile, kui see mehele läheb, 1000 rubla kaasa waraks võiks anda; Sufule üksford uus koht osta, mis oma 3 kuni 4 tuhat rubla tuleb maksma, ja wana Anule ka veel mõni hea kopik lese päewade jaoks järele jätta! Ja, ja — see tuleb ju kõik suurest Jumala armastusest! — Aga katsi ise omaist wäest ka seda teha, ja siis ütle, mis sulase elu tuleb maksma? Kui kõik see, et sulane sinu põllu sandi leiba eest piab ära harima, piaks kusgil Jumala sõnas ülewel olema, siis on see küll Oheliku Madise tarwis ükfinda kirjutatud!“

Ta tõusis ülesse, tõmbas mütsi warnast ja läks ukse poole. —

„Meil on täna misjoni lugemine!“ — ütles Madis waitfelt, nagu ei oleks midagi sündinud, „kas sa ei taha Jumala sõna kuulda?“

Anton läks wilistades wälja. Dues hakkas ta juure healega küla poiste laulu laulma:

Küll olen kosjas käind
Ja mõnda nalja näind,
Ei süisgi naist ei saa,
Mis mõiks ma kosida:
Mai liiga paks ja tige
Ja Anu must, kui pigi . i . i ...

. . . ja nõnda kadus Anton.

2.

Peremees oli natukene ennatu, kui ta nägi, et Anton tema häid sõnu nõnda tühjaks pidas ja nüü-
gust lori laulu laulma hakkas.

Ta laia näo üle käis kerge häbipuna, siis läi-
ta näo jälle tõsiseks, pani käed risti, ütles kõikide
kuuldes: „Mituma suure Jumalale, kõht jälle seda
korda täis!“ ohkas südamest ja nagu iseenesele rää-
kis ta: „Hukka lähed, hukka lähed see noormees:
wana inimese õpetus, see on tühi-paljas, aga — küll
ilm õpetab!“ — ja ta ohkas!

Teised lauas-olejad ruttasivad ka peremehe järele
„aituma!“ ütleva ja laua äärest ära minema. Rai-
sed hakkasivad toitu laualt kõõki kandma, mis ukse
läbi toast lahutatud oli ja seal nõusid pesema. Kes
laua äärde veel istuma jäiwad, oli walla fant Wo-
kiseks ja lapsed, kaks vanemat Jutut — Juulit,
kes koolis käisivad, ja Hans, kellele õdet-wenda lu-

gemise raamatust pilta hakkasivad näitama, mida see juba ammu teiste käest peale oli ajanud.

„Aga kas need nooremad kuulewad!“ finnitask Wotifeps, „kas nad kuulewad! Kes wanaste seda nägi?!“

„Anton on muidu hea pois!“ rääkis perenaene Anu kõõgisti walju healega, et teised toas seda lahtise ukse läbi ka hästi kuuleksivad. „Anton on päris hea pois, aga ta tahab igal pool tark olla. Aga külapühakene elu sees tirelit saab lüüa! Eks seal ole meie sauna Toomas, wa Riisk! Oi, misjugu tore mees ta noorelt oli: uur kaelas, maniisk ees, pika säärttega saapad jalas, et wõta kas müts maha! Aga nüüd — takka tirpis, kõõsis ja küirus ja tuleb koju, siis pekstab naist, mis hirmus!“

Neil piab ju päris nalg käes olema, rääkis pere tüdruk Liisu. „Minewal nädalal sain Riiska Juulaga kokku, ütles enese üsna hädas olewat; leib pidada otsas olema ja enne ei pia saama uut osta, kui homme, see on, pühapäewal, wõi esmaspäewal...“

„Mis jutt see on?“ hüidis perenaine Anu imespannes: „alles said nad meie käest ühe külimitu jahu, ja juba otsas?“

„Juula ütles, et otsas piab olema,“ seletas tüdruk. „Ta oli nõnda ära lõppenud näoga ja ütles, et üsna häda piab käes olema: lehm olla ammuigi

finni, lapsed tahavad süia saada, anda kedagi ei ole päris nälg waraks!"

"Issand Jumal, püha ristike!" ohkas Anu, "eks tapa wiimaks lapsed ära ja iseennast ka?! Ei wõi nüüd nii palju, kui meile tulla ja rääkida, et lapsed süia tahavad, ei tea, kes niisugusel korral teise ilma jätafs? Wõiks piimagi saada, meil juba Kirjak enne jõulu lahti ja Mustik läheb ka warsti! Aga, ega ei wõi küsima tulla!"

"Sihukesed on ju uhked," aitas Mari pada puhastades ja kõrnest lusika otsaga suhu pistes, kõrwalt:

"Sihukesel on ju häbi paluma tulla!"

"Ja jaa" — aitas sant tuast, "sihukestel on ju häbi paluda!"

"Ripute ifka mehele!" diendas peremees Madis tuast ja waatas tüdrukku Liisu peale. "Ifka peremeest raske teenida, aga nälga on kergem näha?"

Liisu ohkas. Tal tuli meelde, kuidas ta käed minewal sügisel lina-kiskumise ajal lõhki olivad ja werd jooksiwad, ja seda kõik 18 rubla raha palga eest aastas, lõhu täie sõõgi ja mõne hilbaka eest, mis ta palgaks sai. Ta wõrdles sauna Riisa Juulat enesega ja mõtles: "Aga ometi on tal neli last, mis rohkem wäärt on, kui kõik minu palk kofku!"

"Mis ta nüüd parem on," arwas Liisa, "ega see teenija elu siis just kuldne ka ei ole!"

„Kulbne ka ei ole?“ poolis perenaine, „aga ega pekka ikka ei saa ja nalga ka mitte näha!“

„Noh, ega igaüks Toomas ka ei ole!“ vastas tüdruk ennast wabandades.

„Eks Toomas ikka ole hull küll,“ rääkis Anu seeka, „ta saab wihaseks ja siis hakkab naist, ehk last peksma, kas wõi lööb maha!“

„Ja, ma olen talle jeda mitu korda ütelnud,“ tähendas Madis tuast, „et ta niisugust rumalat tegu ei tohi teha, aga see ei aita! Ma pian ta ikka kewadel siit minema saatma!“

„Aga kust ja asemikku saad?“ seletas Anu, „nüidsel ajal on kõrwalisi raske saada!“

„Raske saada?“ naeris Madis, „Tooma sarnasid on igalt poolt saada ja Ohelikul on hea sauna koht! Selle koha peal wõiks inimene rikkaks saada, aga kes paneb nende kõrwaliste inimestele aru pähä. Praegu mina? Mina ei tea, mis aja nappuse pärast teha, aga nemad? Nemad magawad, aega on neil küll, wedelewad nagu worstid! Ja kes seal juures süidlane on? Mina wõeh, et Toomas waene on?! Tee tööd, rääkis ta, nagu iseenelele õpetuseks, „küll siis näed, et Jumala õnnistus ka tulemata ei jää!“

„Jah, eks tema õnnistab ikka, kes tööd teeb,“ poolis Wotikeps takka otsa, nagu heal metsast wastu.

„Mina olen alati ütelnud, ja ütlen meel, diendas perenaine kõõgist; talitust lõpetades, „kes waene on, see on ka laisk! Ei tea, kui inimene oma kasa — jalgu liigutab, ju ta ikka edasi saab! Aga kuidas sedasi wõib haljale oksale saada, nagu praeguse aja noored teenijad ja kõrwaliised elawad? Saawad suured palgad, aga paljuks neil järele jääb? Mitte midagi! Waata ikka: aasta lõpul juba palka ette wõetud.“

Tüdruk Liisu pidi esiti wait olema, siis ütles ta aga:

„Sah, kui teenijad teistest mulla tüfist oleks loodud olewat, kui pererahwas, siis ehk saaks läbi ka! Aga peretütar ostab omale siidi rätiku, — teenija ka; peretütar käib wärwilise jaki kurgu alusega, — teenija ka; ja waata — sedasi lähed kõik see raha, mis saadud! Paljuks teda siis saab?“

„Kes käsib nõnda uhked olla!“ äsfitas Mari.

Liisale oli niisugune tõmbamine niisama wastu meelt, nagu enne Antonile Madise targeldamine, aga ilma, et ta suurt seletama oleks hakanud, ütles ta:

„Ei tea, mis pärdik see teenijagi on, et ta enast teist moodi piab riidesse panema, kui peretütar?“

„Kust nemad peretütrete wastu saawad!“ hüidis Wotikeps tuust.

Kaised olivad töö lõpetanud ja asusiwad ka kambrisse, kus nad enne sõõnud olivad, sest pere-

mees tahtis neile missiooni tööst lugeda. Ta oli kolmekuninga päeval kiriku juures käinud ja köstri käest lehe kätte saanud, mis aga sel päeval lugemata pidi jääma, sest püha-päeva õhtul pidi waremalt magama mindama, et järgmisel töö päeval õigel ajal jalul olla. Sellepärast jättis peremees oma lehe ühes „Missiooni lehega“ ikka teise laupäeva jaoks, millal õhtast rohkem aega oli. Lugemise aeg pidi ju teenijate käest tulema, et nende hinge kallal kosutawat tööd teha!

Röster oli lehte kätte andes juba Oheliku Madisele ütelnud: „Lugege seda tähele panemisega läbi, seal on üks väga südant ülendav ja ajakohane kirja tunnistus sees, ja tulge siis tuleval pühapäeval kirikusse, et oma annet ka Issanda wiinamäele ohwerdada!“

Oheliku Madis oli lugemise poolt küll, aga selle ohwerdamisega ei olnud ta igakord mitte just nõus. Tema meelest oli see ikka natukene palju, mis nõuti. Aga ta andis ometi, sest selle wastu tõrkumise arwas ta saatana tööks, kes tema südame kõwaks tegi, nagu waraol, kui ta Issraeli-rahvast Egiptusest wälja pidi lastma. Sa ta andis ja ohkas, aga mikspärast ta ohkas, kas oma südame kalkuse, ehk raha pärast, seda teadis Madis ükfinda.

Sa homme päew oli jälle üks neist, kus jälle missiooni jaoks raha korjati. Öiguse järele pidi küll kolmekuninga päew see olema, aga koguduses oli

moeks saanud, et kõster kolmekuningas jutlust pidas ja kirikherra abifogudusele Jumala sõna käis kuulutamata, nõnda oli alles järgmine püha selleks määratud. Et ennast dieti ette walmistada, selle tarwis tahtis Oheliku Madis „lehest“ lugeda.

3.

Lehes oli sel korral missiooni tööst India maal jutt. Keegi ilma nimeta asjatundja, ehk oma nimet hābenem ühe-tähe-tarf rääkis see kord elawal keelel Indiamaa suurt waimu-hāda.

„Noh lapsed,“ ütles wana Oheliku peremees, kui naised kõögist kambrisse olivad tulnud ja seal aset wõtnud, et missiooni tööst kuulda: „noh, lapsed, pange nüüd raamat käest ära, seda wõite hommen jälle waadata, ja kuulake, mis Jumala-sõna räägib!“

Pisifene Hans tõmbas näo natukene wingu, aga kui öde Juuli talle paar lahket sõna oli ütelnud, jäi ta esiti tõlbilt laua äärde seisma, jooksis siis aga ema juurde, pistis pea tema sülle ja jäi jedamiisi wagu siin seisma, kuni ta natukese aja pärast jälle teiste juurde läks.

Jutut Juulit jäiwad laua äärde lambi juurde, kuhu ka isa asus. Ka Wokileps armas paremaks laua äärde walgesse nihkuda, nagu ta ise ütles: „Ma tikun ka walgema poole. Kuuleb paremini!“

„Iha, Poja ja püha Waimu nimel!“ algas Madis peale.

Missioni lehe lugemisi hakkas ta ikka nõnda peale, nõnda nagu ta seda waimuliku meeste käest oli kuulnud, kui need oma toimetusi peale hakkawad. Niisugust hakatust pidas ta ilusaks ja kõlbuliseks. Sulaks sellepärast, et sedasi kõik temast nähtud tar- gemad mehed algasiwad; kõlbuliseks, et selle läbi teis- tele head eeskuju anda, et kõik töö Issanda nimel piab sündima. Oli tal ka oma Issanda vastu palju tänu mõlgu! Talu sulasena oli ta peale hakkanud elama. Paari saja rublaga oli ta Oheliku talu ost- nud ja selle ka paari aasta jookkul püüaegu wälja maksnud, sest Issand lastis sel ajal linad just Ma- dise kasuks, nagu ta seda kindlaste uskus, kõrges hinnas olla. Seda tundis Madis väga hästi, sest omast wäest ei oleks ta seda ilalgi mõinud saada. Müüd katkus ta küll kofku hoidlik olla, aga pooltgi seda raha ei jäänud järele, mis enne. Selle wia põhjuse leidis ta noorte inimeste ulas elus olevat, kelle peale taewas pahane on ja nende kõrwal ka Madist muhtleb.

„Tänane lugemine on meil siis,“ rääkis Madis edasi, „missioni tööst Indiamaal.“ Ja ta luges: „Armas, kallid lugeja! Täna tahan ma sind, kui sa seda lubad, waimus ühe kauge maale wiia, mis nimetakse India (Madis luges „India“) maaks. Sumal on seda maad väga õnnistanud, seal kaswa-

wad kõige paremad wiljad, kõige kallimad kiwid, nagu timmandid, smaragdid, (Madis luges ja weeris: „ismaraagid“) „toopasi kiwid ja muud selle sarnatsed wõime sealt mulla seesst leida, ka kuld ning hõbe (Madis luges „hõbe“) on seal igapäewane asi saada, aga mis seal mitte leida on, see on meie Õnnistegijat. Ja sellepärast piawad nad hukka minema. Selle rahwa teod on hirmsad, mis nad teewad. Neil on seal wale prohwetid olnud, kes ennast kõrgemaks oma liha halpuses on seadnud, kui Õnnistegija. Nad õpetawad rahwale küll ka Jumalast, aga oh hirmsat asja! Nad ütlewad, et inimene wõima oma enese tegude läbi õnksaks saada! Ja sellepärast katsuwad nad kõiki moodi oma liha piinata. Nad käiwad nende meelest püha kohtade peal rändamas, üks mees on suurt kiwi kotti selgas kandnud, et selle läbi oma hinge peasta! Aga see kõik on hirmus pettus!

Õndsad oleme meie, et meil kallis ewangeliumi walguis on paistnud! Aga sa waene India rahwas!

Nad on nii pimedad, et emad oma lapsi jõkke wiskawad, et Jumalat heaks teha. Säärانىs wilets on aga seal naiste käekäik! Mees on seal naiste jumal! Mehe nimi on seal nõnda püha, et naisterahwas teda mitte sühugi tohib wõtta; seda nime peab ta seda moodi austama, nagu meie Jumala nime, wõi Jüda mehed Jehowat. Mehel on aga täis jõud naiste üle annetud. Naene peab oma meest orjama, mees ütleb, et naisel on ühtegi aru peas! Naine peab seal kõik mehe töö ära tegema ja siis

felle sõõgiga enmast rahuldama, mis mees oma lauvalt temale võtab järele jätta. Meeste au on seal nõnda suur, et poeg wahel emale kõrwa pihta võib oma rusikaga anda, teda sõimata ja rumalad sõnad temale ütelda, aga ema tohib oma laps mitte noomida, weel enam peksta. Mõttele, armas, misjugune hirmus rahwas, kes oma lapsel nii suurt woli võtab anda.

— Rikastel on aga luba terme kari naist pidada. Tuba nelja aastane paneb isa seal oma tütar mehele. Aga mis on seal siis naiste elu rikka juures. Üks hirmus asi järgest! Naised piawad seal ühes majas elama, kus järele õht ja lämmatanud lühwt aset võtab. See tuba on nende wangi kamber. Ja kambril on üks weikest wiisi tehtud aken seina sisse ja häda selle wõõra meesterahwale, kes julgeb oma pead sealt sisse pistma waatamiseks nende wangide peale! Sõegi tohter tohib mitte haiguste korral haige naist waatama! Jah, hirmus, wäga hirmus asi on seal! Mõttele, armas wend, Sõsanda sees, kui fina seal oleksid ja oma armsa Liisat, wõi Leenat, wõi Juulat niisuguses põrgu onnis waataksid, mis wõtaks ju süda sees teha? Kas ta ei hakkaks wiha pärast tufsuma, kui üks haamer võtab taguda sepa pios alase pihta ja sa lähed ja tooks oma tütar, oma Liisat, wõi Leenat, wõi Juulat ja annaks neile suud ja nutaks pisaraid, mis filma sees tahawad wälja tilkuda! Oh, armas Gesti ema; oh, armas Gesti tütar, oh, neitsi, oh leik! Ja fina oled waba! sa oled inimene! Kes on sulle seda teinud? Ma hüüan: kuulge, kel kõrwad on kuulda, see kuulgu:

Seda on meie kallis ristiusk teinud oma walge lillega Saaronist! Sellepärast, armsad Gesti õed ja vennad, tänagem teda!

Aga mis aitab meie tänu üksi, kui sa käega ei võta tahta adra külge kinni hakkama? Mis aitab meie ohkamine!? Tööle vennad! Waatage, mis mõtavad teised teha? Sakfamaal on isegi wagad naised juba teele läinud, neile waestele armu õpetust wiima, neid saatana käest päästma! Kas sina hallowem tahad olla?! Ei koguniste mitte! Gesti ema meel on ikka üpris helde olnud, Gesti isa käsi tugew abi andma!

Kui meie igaüks ühe poolegi kopikut anname, siis saab sellest niisugune suur summa, et meie rohkestest töölistest Issanda wiinamäele võime läkitada. Tööle kõik! Arge ütlege: las' teised teewad!! Aga kui Taewakuningas mõtab wiimsel päewal ütelda: Ei, laske teised taewasse, Gesticlased ei saa! Mis siis on?

Arge kuulge nende raipekullide kraaksumist, mis meie näppude ohwrid Issanda altari pealt oma häbemata nokaga, mis terasest on, ja mis üpris kõwer on, tahavad ära rööwida ja Juuda moodi mõtavad ütelda: „Mis tarwis on see raha raisk, seda mõiks waestele anda!“ Ma ütlen: need on Juudad, nad kukuvad maha ja lähewad oma uhkusest lõhki, ei — nad on teps maha kukunud ja lõhki läinud ja neil on hais juures, mis wistist üpris hirmus on.

Küll Issand mõtab neid lüüa!

Di, Issand on wäga wihaane! Ta wõtab nendega kõwaste sõidelda. Meie peame uskuma niisuguse mehe kohta, et püha käst selle jarnast keelab, on tema üsna ununud.

Kes Jehowa poolt on, need wõtku oma raha ja mingi, wiigu ja ärgu waatagu tagasi, et parem käsi ei teaks, mis pahem teeb!

Lööge tagasi, Juuda mehed, need raisakullid oma teras nokkadega meie ohwri kallalt, et neil sulgede puru taga on!

Ja kui sull pühapäewal ju õpetaja ütleb: lõikust on palju ja lõikajaid wähe, siis tea, mis sul teha on ja ära pane oma süda finni! Häda on suur: tulge appi! Amen!"

4.

Sellamal ajal, kui Oheliku Madis Indiiast luges, walgustas pisukene plekk lambikene sauna-tualetti, kus Riija Dooma perekond asus. See maja oli wanasti tõesti saun olnud, nüüd ei olnud enam seal, peale sauna Dooma pere, mitte keegi pesenud. Et maja wanasti ilma kiwi alusmüürita oli tehtud, siis oliwad alumised palgid suotumaks lõdunenud ja üksteise sisse kofku wajunud, mis läbi maja märkja madalamasse oli langenud, nõnda et üsna küirakile sisse pidi mindama.

Bäljaspoolt oli saunakesel üsna õnnetu nägu. Ta nagu kaebas oma wiletsuse üle, nagu mõni wana inimene, keda jooksa töbi kurnab, kelle liikmed kofku on kistud, selg küürus ja jalad kõwerad. Katuses oli tal ära kattenud, tolgendama läinud mitme ialised õled, nõnda et see mõnest kohast hall, walge, must oli. Harja peale oli kiwa, laudu ja piuronta laotud, et tuul sealt seda wiimast õle natukest ära ei puhuks. Katuse seest paistsiwad mitmelt poolt roomilatiid wälja, nagu otša lõppenud hobuse külje fondid.

Seda wiletsam oli aga saun seest poolt.

Neli seina, murgas suur laba moodi ahi — kõik nii läikwad mustad, naga wiskitud saapad. Seinä ääres pisukene laud, ühes murgas wana kapi ilma lukuta, räfsakil uksega, siin ja seal tolgendawad riide hilbud seinä sisse löödud naelte ja puuwarnade otsas — see oli kõik maja ilu ja wara. Pisukene pleklambifene, mis suitsedes afna peal, mis kõigest waewalt paari ruutjala suurune oli, tuba walgustas, ja teda kollakas-halli uimastawa uduga ämardas, andis majale weel kurwema kaju ning ummustas tema kinnist õhku wänge lambi-õli lõhnaga. Riisuguse lämestawa õhuga majas elas juba mitu aastat Toomas Riis oma naise Juula ja nelja lapsaga — Sassa, Toodi, Kobi, ja Seeniga, kellest kõige wanem kaheteistkümnene, kõige noorem waewalt kahe aastane oli. Toomas oli Ohelikul juba üle wiie aasta, mak-

sis peremehele renti, tegi päiwi ja talwel käis ta wahel wäljas töös, kui aga aega oli. —

Toomas oli kõwa töö-mees ja katsus oma peret kõigest jõust toita; aga üks wiga oli Toomal: ta jõi wahel ja siis oli ta häfiline ja riiafas.

Maine Juula oli aga hädine inimene, käis tüürus ja pikalt : ta oli enese wiimase lapse ajal ära rikkunud. Sealt siis tuli, et Juula peretoitmisest enam palju kaasa ei wõinud aidata, olgu, et ta laste järele waatas ja süia walmistas.

Aga selle laste järele-waatamisega ja söögi-walmistamisega oli Juulal kõige suurem õnnetus. Nii wastik, kui see asi oli, nii oli ta ometi tõsi.

Juula oli laste wastu pehme ja järelandja inimene. Ja ilma, et ta ise seda arugi oleks saanud, oliwad need temast üle.

„Oh Zumal, Zumalukene, on see meeste sugu ka üks riiafas rahwas!“ kaebas Juula alati, kui ta wähest poegadeist jagu ei saanud.

Kui aga lapsed ta iseenejest wälja ajasiwad, siis ajas ta kõik süi Tooma peale, kelle käest lapsed kõikisugu rumalust õppida. Suhtus Juula wahel neid nuhtlema, siis jooksiswad lapsed isa juurde ja see ütles: „Waata saadanat, wõi tema tahtis sind peksta?! Dota, oota, küll ta saab!“ — Poiste silmad hiilgasiwad aga, kui isa niisugust ülemeelelist

juttu ajas. Nõnda läks aga lugu nii kaugemale, et poisid suuremaks saades emat enne sõimama, pärast aga lööma hakkasivad, sest isa ise oli selleks heaks eeskujuks.

Kõik see aga ei ajanud Juulat nõnda mõtlema, kui söögi-walmistamine. Lastega sai ikka veel läbi, kuigi wahel kisklemisi ette tuli, aga mis pidi ta söögiga tegema, kui teda walmistada polnudgi?! Sügise poole oli Juulal ikka veel mõtta, aga kui jõulud mööda läksivad, lehm ka finni jäi, siis oli häda suur. Seda suuremaks läks aga häda, kui Toomas wähest tööle ei läinud, kodus sõi ja pärast seda kuhugile läks ja mõneks nädalaks ära jäi. Siis tuli nii suur puudus kätte, et Juula tuare, Wheliku pererahwa juurde laemule läks.

Küüfugune õnnetus oli Juulal ka praegu käes. Jõulud olivad wiimased wiinud, mis majas hamba alla oli panna. Toomas pidi peale uueaasta kohe töösse minema. Juula läks tua-rahwa juurde ja lainas sumise töö peale ühe külinitu jahu. Pere-mehe Madis oli küll ütelnud, et anda ei mõdi, sest Toomas ei taha tööd talle teha ja minna teise kohta linu harima, aga kui Juula jumala-keeli paluma hakkas, siis lubas peremees, aga noomis Juulat, et ta Toomast ei walitse.

„Oh Sumal, mis mina leen, waata, et ise peksta ei saa,“ ohkas Juula ja ta filmad hülgasivad weest. „Kas seda kõik pidi tarwis olema!“

Juula tegi leiva ära. Andis ühe Toomale ligi, teise pani pojale kooli kaasa ja kats tükki jäiwad neile nelja inimese jaoks.

Toomas lubas warsti peale kolmekuningat koju tulla ja raha tuua, aga kolmekuninga päew oli ligi nädal möödas — ja Toomast ei olnud ifka weel. Juula katsus küll kofku hoidlik olla, tõmbas leiva peale iga päewa jaoks ristid, aga kedagi! Leib lõppes näpu wahel weeretades otša. Ta katsus leiva suppi taariga teeta, aga lapsed sõiwad siis weel rohkem.

Juula sai pahaseks, kui ta nägi kuidas lapsed toitu hulkasiwad.

„Issand Jumal,“ pahandas ta laupäewa õhtul, mil toit üsna lõpu korrale oli jõudnud, „just kui näljased! No, õgige, õgige, küll tuleb peenikene pihku!“

„Ema, anna süia, ema, anna leiba! hüüdsiwad Toodi ja Robi; Leeni oli natukene waiksem.

„Ei ole!“ ütles ema, „isa, wõi Sassa tuleb koju, siis saate!“

„Anna kohe leiba—ä,“ karjus wanem Toodi, kes väga pahur ja riakas poisiks oli.

„Pia ometi lõuad!“ äigas ema käega, kui Toodi ema käest kinni hakkas, „mine ometi, metsik, natukene

kõrmale; sööb filmašt peašt, nagu kaarnas! Kust ma selle leiwa tõmban?

Poisš sai ema eemale-lükkamise pärast wihaseks, ta pühtis nina kuue käisega puhtaks, mis tal talwe otša tilkus.

„Leiba anna, leiba anna!“ — hakkas ta korraka wirisema, kus juures ta wihaselt emale rusikaga külje pihta wirutas.

Ema haaras poisil kõrmast finni ja raputas teda.

Poisš hakkas suure healega karjuma, kuna ta sahe käega kõrwa finni hoidis: „Ema, sa pagan tõmmasid mu kõrwa peašt ärä — ä — ä —!“

„Kas sa piad omad lõuad!“ pöörutas ema, „just kui hundikutsikad; ei tea, kust ma selle leiwa wõtan? Sähke, sähke, sööge, wiimane kild!“ Ja ema wiiskas leiwa põhja poisi kätte.

See jäi küll wait, aga kaks pisemat pistiwad nüüd mõirama: „Emä, ma tahan leiba — jälle e—e!“ wingus Robi, ja Leeni nuttis nii, et wesi üle palgede maha jooksis.

„Issakene!“ kaebas ema, kes oma jõu laste wastu wõideldes suutumaks otšas tundis olewat. „Et see Sasša ka ükskord ei tule!“ — ning astus uksest wälja, et waadata, kas isa wõi poeg tuleb.

Banem poeg Aleksander ei olnud weel foolist kodu, ehk ilm juba küll pimedaks oli läinud. Ema

mõttes, et ehk Sasja haigeks on jäänud. Siis arwas ta veel, et poeg koolist koju tulles leiba koju toob. Ta oli poega õpetanud, et kui teised koorikased järele jätavad, siis tema nad kogu korjab ja koti sees koju toob. Need oleksivad lehmale head olnud, aga häda ajal oleks mõinud nad nüüd ka mujale kolbada. Aga pois ei tulnud!

Sauna sees mõirasivad lapsed edasi.

„Issand Jumal!“ ohkas Juula „ärgu ometi keegi inimene mehele mingi, veel siis, kui ta waene on! Muud ei ole, kui häda ja häda ja veel siis, kui haigus peale tuleb!“

Ta oli oma lastele küll ilusad nimesed pannud, et see pidi aitama — Aleksander, Theodor, Robert, Helene — need pidivad kõik laste kallal midagi head ette võtma, aga kõik see jäi tegemata.

Ta Juula ei püüdnudgi lapsi just õpetada. Et eeskuju õpetus on, see oli talle niisama segane, kui see, kas kolbab last käskida ülejäänud kanikaid koju vedada, või mitte. Oliwad need ju teistest maha wisatud ja üle jäatud. — Ja millal oli Juulal aega olnud seda kõik eneses selgeks teha? Ta oli niisama ülesse kasvanud, nagu ta lapsed. Oma ihu eest oli ta hommikust õhtuni sunnitud muretsema. —

Ta siis tuli Toomas. —

Aga elu läks hoopis raskemaks veel. Waewalt oli laps sünnitatud, kui Juula jälle põllule töösse pidi minema, esite ühte, siis kahte ja viimaks kolme last enesega ühes vedades, kes teda töö

juures hirmfästi segasivad, aega wiitsivad ja surmani tema ära wäsitasivad. Juula nägi kindlasti et lapsed talle nuhtluseks, aga mitte õnnistuseks ei olnud ja tihti, kui mõni neist haiglane oli, mõtles ta: „Anna küll Jumal patud andeks, aga . . .“ — ta jättis lause pooleli ja luges nagu iseeneses „Issa meie“ palwet.

Elu oli Juula käest palju wõtnud, aga annud talle üksnes joodiku ja riika mehe, neli pahurat last ja jädawa sifemise haiguse. —

Rülm õues ajas tema otsalõppenuid liikmed wäriwema, ta tahtis tuppä minna, kuid sinna oli nii wastik astuda: lapsed lõugasivad seal ühte lugu suure healega edasi. —

Ta filmade ees, umbes meerand werst eemal, kõrgema mäe seljandiku otsas mustas Oheliku talu fuju, kust wirwendaw tulekene filma kumas. Juula ohkas. Ei kadestust, ega wiha ei olnud selles ohkamises, ehk Juula küll perenaise Anuga ühes külas enne tüdrukud oliwad olnud. — Ta oleks weel kaua õues seisnud, aga külm sundis teda tuppä minema.

„Surjah! hundid tulewad!“ hüidis ta järsku tua ust enese selja taga kinni wiimates.

Lapsed kuskusivad lorraga wagusi; kui nad aga ema näost nägivad, et seal hirmu jälgigi peal ei olnud, hakkasivad nad uuesti kiusakalt lõugama.

Ema kahwatanud nagu wälfus wihast; ta kannatus lõppis otja. Ta tundis lapsi, kui oma piinajaid ja korruga andis ta Toodile, kes kõige rohkem mõiras, mööda kõrwu.

Pois jäi lõögist nagu uimaseks, siis lõi ta aga pea järsku tagasi ja langes, nagu pisukene kass, ema kallale.

„Kurat, kurat, kurat...” kiskendas ta ja wirutas rusikaga emat.

„Tere õhtu! ka siit maja rahwas!” kõlas korruga jäme pahane meesterahwa heal kiskendamise ja tära jekka. Anton astus sisse.

Mis sõda teil siis siin ees on?” küsis ta. „Tulin ka teie peret vaatama. Teie üsna kisu?”

Lapsed jäiwad wait. Ka ema oli pisut kohkunud; siis wõttis ta terwise wastu ja ütles: „Si minu nõrga naisterahwa jõud ka enam ei aita! Kiskuvad filmad peast wälja! Just wa Tooma pojad! See Toodi on just kui kull! See waewalt kahaksa aastane, aga peksab wana inimese läbi!”

„Tohoo, Toodi!” tõreles Anton, „sa saad peksa!”

„See saad peksa!” urises Toodi südame täiega.

„Ema poisji!” pilkas Anton, „wõi annad mulle üsna naha pihta?”

Ja ema käest küsis ta: „Mis talub teil siin jagada siis oliwad?“

„Talusi kedagi! Aga poiste kõhud on tühjad; Toomas on ära, leiba ei ole, riidlemad seal viimase põhjafannika kallal!“

Anton jäi mõtlema. Tal tuli wist midagi omast elust meelde. See oli niisama waene ja wilets olnud, kui Juulalgi. Weiksel oli ta ema kaotanud ja isa kolmeteistkümnne aastaselt, kui ta poolteist talwet juba kihelkonna koolis oli ära käinud. Sellest ajast saadik oli ta mõrdaid teeninud, küll paremaid päiwi lootnud, aga neid mitte näinud. Ta selja taga seisiwad weikene wend ja õde, kelle ülespidamiseks ta kõik oma jõu tarwitas. Glu raskused oliwad ka tema peale mõjunud, küll natukene teist wiisi, kui Juula peale. Loomu poolest terane, hakkas ta oma ümbrusest warsti aru saama ja märkas pia, et elu mitte nalja asi ei ole. Ja oma waraselt küpsenud peas lõi ta omale ilmawaate, mis teda teiste, iseäranis Oheliku Madise meelest, wastitaks, pahuraks tegi. Anton märkas seda ja see tegi talle head meelt, et ta ometi ühel teel sellele ilmale kätte wõis maksta seda head, mis ta tema käest oli saanud. Oheliku Madis oma raswase, Jumala kartliku näoga oli Antonile alati wastumeelt olnud; iseäranis aga tema ohkamised teiste eest, mis kõik oma kasuks tehti. Madise wagudus oli Antonile jalk, sest et ta Madise wagadusest, peale sõnade, mitte midagi muud ei näinud. Ja sellepärast katsus ta peremeeft, kus aga

sai, oma sõnadega noffida. Madis ei pannud seda alati mitte tähele, waid pidas oma pühaks kohuseks, niisugust hukkaminewat ilma-last õigele teele juhutada, mis Antonile aga palju nalja ja head meelt tegi.

„Kas Madis enam ei anna?“ küsis Anton Juula ohkamise peale.

„Ta ehk annaks ka, aga mul on häda sinna minna! Wana wõlg alles maksa! Oh Jumal!“ ütles naine edasi, „ära sa, Anton, naist wõta! Ei sealt saa, peale wiletsuse, kedagi! Tööd ei saa teha; Toomas joob! Katsufin ka üleaja Annele kedrata! Oh, Issakene, kedagi! Mii suur walu südamel, mis hirmus! Lase pikali, aga kus need kaarnad!? Ema, ma tahan seda; ema, ma tahan teist! Oh, Jumal! Ei m'ust pole õige mitte ühtegi enam!“

Ja selged pisarad wilksatasiwad üle Juula palede.

„Ema, ma tahan leiba jälle!“ urises Robi ja waatas ema otja.

Seal ei jõudnud Anton enam kannatada. Ta teadis wäga hästi, mis puudus on. Ta oli peale sauna oma uue westi selga pannud, millega ta mine-mal pühäl kiriku all oli käinud. Seal taskus oli tal pool rubla raha. Ilma et ta kaua oleks iseenesega wõidelnud, pistis ta kae westi tasku ja nagu häbelikult ulatas ta raha Juula kätte:

„Säh siin on 50 kopikat; mine too Madise Amu käest omale jahu ja tee jahu leent, et lapsed süia saawad.“

E. Peterson Paifed III.

„Ei, ei ma wõta üh,“ tõrkus Juula, „oh, mil-
las ma selle hulga raha sulle ära jõuan maksa!
Aga see ütlemine oli enam kumbe, kui tõe pärast.

„Wõta aga peale,“ finnitask Anton, „küll
Sumal maksab!“

„Oh, ole sa terwe, hea laps!“ wastask Juula
ja ta otša lõpnud näo üle käis wärske naer, niis-
gune naer, mis tunistab, et inimene weel julgeb elada,
weel loota, weel oodata.

„Aga lapsed, olge wagu si nüüd, ma lähen tua
juure ja palun jahu osta, siis teeme tule ülesse ja kee-
dame jahu-rokka, siis sööme kõhud täis ja läheme ma-
gama!“

Niisugune jutt ajask ka lapsed naerma.

„Ma wõin ju ka jenniks siia jääda! armas
Anton.

Juula läks.

5.

Pererahwas oli piibli tunni lõpetanud ja pi-
das India maa seisukorra üle aru. Küll oli kuu-
lajate peale mõjunud. Madis oli tõsiselt, dige tõsi-
selt läinud, niisuguselt, nagu ta siis oli, kui keegi
tema käest raha tahtis laenata ja kui ta sellele mitte

kopikatgi anda ei tahtnud. Ta jüda ütles sees, et tema ka kohustatud on midagi ometi ohwerdama, ta oli koguni äritatud. Mari pühkis lugemise ajal filmi mitu korda, ka Anu nuuskas põlle otja sisse nina. Liisu kuulas ka hoolega ja kui lugemises kõige sugu ohwritest ja kullidest rääkima hakati, siis ohkas ta kõvasti, sest see võis kole olla, maha kukkuda ja lõhki minna.

„Küll on seal aga ka milets elada,“ armas peremees Madis „Missioni lehte“ käest ära pannes ja piipu täis toppima hakates.

„Või seal tohib laps emat sõimata ja lüüa?“ imetelles Bokileps, kes ka piibu wälja oli wõtnud ja tema kallal nohistas. Näha oli, et ta hea meelega peremehe käest tubakast oleks tahtnud, aga ei julgenud küsida.

„Ja jah, see tuleb sellest,“ armas Mari, et seal inimestel usku ei ole; „küll võib seal halb elada olla! Ega neil kirikut ka wist ei ole?“

„Kust see kirik wõtta on, kui seal kõik püsti paganad on!“ seletas perenaine.

„Aga ema,“ ütles pisukene Juuli arglikult jekka, „ema ae, siis on nad sihukesed, nagu sauna rahwas!“

Banad inimesed waatajivad üksteise otja, pididwad esite naerma hakkama, aga kui ema nägi, et see ei lähe, sest Bokileps võiks teises peres rääkida, kuidas nemad oma lapsi halwaste kaswatamad, siis

ütles ta launis kurja healega: „Kas sa pia oma suud!
Wõi wana inimeste jutu wahele rääkima!”

„Küll on aga terane laps!” imetelles Wotikeps,
„waata ikka, misjugused sõnad!” ja ta waatas jälle
piibu fisse.

Pisukene Juuli sai sellist, nagu hoogu et sant
teda kiitis ja ütles, täis õiguse tundmust: „Juku
kuulis ja nägi ka, kuidas minewal suwel sauna Sasja
emat sõimas, aga niisuguse hirmus rumala sõnadega,
et kole; ja kui ema Sasja kallale läks, siis sai weel
liiagi; ema lubas Doomale kaebata, aga Sasja ütles:
„Laf’ ma kaswan aga suureks, siis saate mõlemad mu
kääst poofida!”

„Noh, mis sa neid räägid, need on ju päris
hundi-kutsikad, waata ikka, need hakkawad mõrালেги
ninasse kinni, ei tea, mis omat weel rääkida!” ar-
was Mari.

„Mis ja sellest tobist seal wahid?” küsis pere-
mees, kellel halb oli niisugust juttu kuulda, et tema,
ise kiriku-tallitaja, ja tema maa peal niisugused hul-
lud lapsed.

„Siin ikka oli, ikka oli tubakast sees!” wastas
Wotikeps, „aga nüüd ei ole enam!”

„Säh, mõta mu kotist,” ja peremees ulatas
tubakakoti sandi kätte, kes tänades ja õnnistades
suitsu riista laadima hakkas.

Sandi õnnistamise ajal tuli saunaema siisfe. Ta teretas arglikult, kui ta seda sõõnud perekonda soojas tuas nägi, kes praegu ühe tähtsa asja üle nähti aru pidawat. Tal oli iseeneses halb neid nii- suguse jutu pealt segada.

Teretamise järele jäi ta wait, hoidis ukse äärde, nagu soomiks ta filmapill wälja minna, aga ometi ei tohtinud ta seda teha. Tuas ei tahtnud keegi juttu hakata tegema. Peremees mõtles: „Kus ja hundist räägid, seal ta ka on!“ ja küsis siis, kui keegi juttu hakatust ei teinud: „Koh, mis head siis saunaemal rääkida on!“

Suula nagu häbenes ütelda, siis wastas ta segaselt: „Oleks pererahwaga natukene rääkida olemat.“

„Eks räägi siis peale!“ julgustas Madis, kuna ta käega sooja higi otja esise pealt maha tõm- bas ja pükste külge ära pühkis.

Suula ei tahtnud peale hakata.

„Kas mõni salaasi on?“ küsis perenaine.

„Mis salaasja minul on?“ ütles Suula kibeda naeruga, „ega häda ei anna häbeneda: ma oleks pere- isa-ema käest natukene jahu palunud! Toomas ei ole veel kodus ja lapsed tahawad süia, lehm ei ole ka veel lahti!“

Oheliku Anu waatas Madise otja, nagu tahaks ta sellele midagi meelde tuletada. Madise nägu

läks õige laiaks ja tõsiseks, siis ütles ta rohkem järsumana healega, kui muidu: „Kas siis need jahud juba läbi kere on lastud, mis jõulu järele saite?“ Ja et seda tõsist lugu kindlaks tunnistada, ütles ta otse: „On aga teil ka lõõrid keskelt läbi tehtud!“

Juulal oli tuline häda niisugust ülemeelelist juttu kuulda, siisgi pidi ta rahul olema: häda ei anna häbeneneda.

„Palju sa siis nüüd tahad saada?“ küsis ema.

„Et nii palju, kui viiekümne kopiku eest saab?“ küsis Juula.

„Siis raha eest?“ päris Madis uudishimuliselt ja ta hea läks natukene rõõmsamaks. „Aga muna võlg?“ küsis ta jälle kurnalt.

„Võls hea olemat, kui pereisa kannatab!“, rääkis Juula, mis tema keeles palvet pidi tähendama.

„Kannatab, kannatab?“ urises Madis, „kui mina kannatan? Teie teete võlga võla peale, sõõte, mis juud wuhutawad peas, magate ja wedelete kodus! Mina pian tööd tegema, waewa nägema! Mina ei tea, kuidas kõik korda seadida! Mul jookseb juba kolm higi mööda selga maha, kui teie magate alles! See ei lähe, selle moega katsuge aga Jüri päewaks uus koht muretseda!“ — Ja niisama kurnalt küsis ta: „Kus Toomas on?“

„Toomas läks Laiapärale linu harima!“

„Kust sa siis selle raha said?“

„Mull oli veel wanast?“ vastas Juula.

„Saunaema, kas Sassa juba kodu oli?“ küsis Juku jekka.

„Ei olnud veel!“

„Ja juba pime!“ rääkis pisukene Juuli kahju-
tundlikult.

„Sedasama tahtsin ma ka küsida, tualapsed,
kuhu meie Sassa jäi? Ei tea, kas ta haige piaks
olema?“

Dua lapsed waatasiwad küsiwalt üksteise otsa.

„Siis jäi ta ehk finni?“ küsis ema.

„Jah, foolmester jättis ta enese juurde!“ was-
tas weikene Juuli.

„Aga mis ta siis nii kaua seal piaks tegema?“
päris jälle ema.

„Ei tea!“ ütles Juuli. Saunaemal oli piin-
lik olla.

„Kui palju siis ma jahu pian andma, sauna
ema tahab veel ehk midagi teha kah?“ küsis perenaine
mehe käest.

Mees armas, kuna ta jälle oma otsa esist pühkis:

„Mina arvan, et sugugi anda ei maksja ja wiiskümmeend kopikat anna ka siia, wana wõla eest!”

„Oh kulla pereisa!” hakkas Juula paluma, kuna ta wägise wälja tikkuwaid pisaraid tagasi hoidis, „lastel ei ole midagi enam suhu pista! Ma maksjan teile puhas ära, ma teen kas wiisu, wõi pastla paelu, kui perenaine tahab, aga lubage ikka! Ma lähets ehk Urule, aga mu süda ei luba, siis armate, et kui raha on, siis toon mujalt, aga lainul käin siin!”

„Roh, palju seal siis wiiekümne kopika eest saab?” arwas Madis, kes ka järele hakkas andma, enam häbi pärast Wotikepsu eest, kui just heast tahtmisest. „Sitwärf maksab nüüd 9 rubla, wakk — kolm, külimatt 75 kopikut! — Siis anna talle natukene rohem, kui pool külimatti! Ja raha?” küsis ta, kätt wälja sirutades.

„Siin on siis raha!” ütles Juula ja pani poole rublase laua peale Madise ette.

Muu ja Juula läksiwad tuast wälja.

„Mis selle Sassjal seal ees oli?” küsis isa Zuku käest.

Zuku waatas Zuuli otja ja kahles pisut wastata.

„Ära hoia kedagi,” kurjustas isa, „waata, et weel pükki peale ei saa! Tegite ehk mõne wiguri kahetse walimis?”

„Ei, mina ei teinud midagi!“

„Koolmeister jättis Sasja sinna,“ seletas Juuli, kes ise jutustuse oma kätte võttis, „nädali sees kadus Lehtmetja Annil püülileiwa pullifene ära. Küll otstiti, aga kedagi ei leitud. Meie hakkasime hoobil koju tulema. Sasja võtab oma peaaluse padja ligi ja tahab koju viia. Meie olime juba mõni süld tee peal, seal kutsus koolmeister Sasja tagasi. Sasja pistis jooksmas. Koolmeister järele. Viimati sai teise koolimaja ukse eest lepikust kätte ja tõi kraet pidi välja ja küsis: „Mis sul seal padja sees on?“ Sasja ütles: „Ei kedagi!“ — Koolmeister käskis patja näidata. Ratsus teise kõik läbi ja ütles: „Aga mis kõwerad asjad siin sees on?“ Sasja oli wait. Koolmeister kiskus seal padja lahti ja leidis leiwa kanikad ja koorikesed sealt seest. Ta sai vihaseks, sest lapsed piawad ju kõik koorikesed ja üle jäänud kanikad temale jätma, tema loomadele, ja kes ei jäta, see läheb kohe tema wiha alla.“

„Sa oled waras!“ ütles koolmeister.

„Ei ole!“ wastas Sasja.

„Tule tuppa!“ käskis koolmeister, — ja ju ta seal teda praegu weel kinni piab.

„Siis Sasja ifka warastas Lehtmetja Anni leiwa ära?“ küsis isa.

„Ei tea!“ arwas Juuli.

„Kes ta siis wõttis?“ ütles Juku. „Tal polnud sellel nädalal muud ligi, lui paljas leib ja natukene raswa ja teised talle ka ei anna, sest ta on hirmus hull ja riakas pois!“

„Sassal pole wiga kedagi!“ wastas Juuli, „aga ise olete temaga pool hullud! Jga üks:

„Kiisa Sassal ilgid kõhus,
„Kiisa Sassal kaffu netu!“ —

Ja Juuli pidi juba nutma hakkama. „Ei, tea, mis teine seal piab tegema? Teete ise teisel südame täis, ei tea, mis Sassa piab tegema?!“ Annil kadus leib ära; kõik Sassa kallal:

„Sassa tahtis kassa saia
„Sassal tarwis pehmet leiba!“ — ja
ise mõirate kui hullud!“

„Sina ka!“ kargas Juku Juuli peale, „seda ma ütlen: Sassa on waras ja farmantšik!“

„Pole hea üh!“ arwas Wadis iseeneses, „et see Juuli selle Liisuga na alati ühes on. See on Liisu temp, et Juuli nõnda saunalaste eest seisab!“ Ja ta waatas kurjalt tütre otša ning pani piibu põlema.

„Ema tuli tagasi.

„See oli ikka asjata, et sa Juulale jahu andsid,“ rääkis Wadis, „niisuguse wargapesale on tarwis tuli otša panna!“ — Ja Wadis rääkis Sassa

luo perenaisele ära, kindlasti armates, et Sasja waras on.

„Wõib olla!“ ütles Anu, „Juula nuttis ja rääkis, et neil kõik otsas on!“

„Küll ma kuulan asja järele,“ ütles Madis, „ja siis, kui koolmeister armab, et Sasja waras on, siis lähewad nad siit, mis wirinal: Oheliku Madis wargaid ei falli!“

„Ja jah,“ — aitas Wotikeps kõrwalt, „ei tea, kes wargaid wõib kannatada!“

Jutt pööris aga warsti jälle India maa peale. Rahjatsedi naiste oleku üle ja Anu armas: „Küll on ikka hullud inimesed, nii noorelt panewad tütrede mehele!“

„Eks ta ole üks hirmus asi!“ armas Mari. „Need lähewad ikka küll otse koha pörgu! Ei tea, mis sa armad, kui praegu meie Juuli wägise jaoks mehele pandud ja weel niisuguse omni fiske, kus kõik nii kole on! Ei, seal piab süda küll haledaks minema!“

Mari heal läks pehmeks.

Biisukene Hans tõstis pea ema rinna najalt ülesse ja fofistas tasa: „Mali tädi nutab!“

„Jah, mis seal teha?“ armas Madis, „eks igal maal ole omad hädad, ja eks igaüks fratsigu omad tärnad!“

„Aga meie kohus on ikka ka aidata!“ ütles Mari, „kuidas meie muidu ristiniimesed oleme? Mina annan homme küll kümme kopikut missiooni heaks!“

„Mina arvan, isa, et meie peaksime ka andma!“ tähendas Anu ja vaatas mehe otsa.

„Aga kes minule annab?“ küsis Madis.

„Sumal!“ vastas öde Mari ette heites.

„Ma arvan küll, et meie igaüks peaksime andma,“ seletas ema. „Raha on küll kalliskäsi, aga nagu sa lugesid, on ka häda suur! Ja küll Sumal meile jälle annab, ega Tema oma lapsi maha ei jäta!“

„Ega Tema teid maha ei jäta!“ laulis fant pereema jutu järele. „Siit maja rahwas on ju rikkad ja rikkus tuleb Sumalast!“

Ja fant koputas jälle piibu vastu põidla künt tuhast tühjaks.

Madis laskis suitsu suust välja. — Raha seisis alles laua peal. Ta mõtles järele. Ta nagu mõitles iseenesega, sandi jutt oli talle meele järele! Siis lõi ta filmad lahtise lehe peale, siis raha peale, ja ütles healt alla lastes: „Selle raha anname meie homme missiooni heaks!“ — Ta vaatas Anu otsa. Anul oli selle üle väga hea meel. Peremees sülitas.

Seal tuli ka Anton tagasi.

„Kus sa siis olid?“ küsis peremees, „sa jäid nüüd ilusast missiooni sõnumist ilma!“

„Ma käisin missioni tegemas!“ wiskas Anton pahaselt wastuseks, kuna ta silmad raha peale langetiwad. Siis lastis ta enese raskelt ja ohates seinä äärde aseme peale ja hakkas urisema:

„Küll on külas kümme nalja
Kümme nalja naljakamat . . .“

„Sul ikka omad koera laulud!“ wihastas Madis, „tõuse ülesse ja lueme õhtu palwe ära!“ ja ta ei lastnud Antonit edasi laulda.

Anton ajas ülesse, et üleüldisest palwest osa wõtta.

6.

Silmapilk, kui Juula koju oli jõudnud, pandi pada tulele, et ruttijahu rokka keeta. Oh, kuidas nüüd pisukene pere emat awitas. Toodi täkšis kirmega peenikesi laastusid kuiwa puualu küljest lahti, et nendega tulele hoogu anda ja pajale ruttu teha! Warsti oli ka sauna kere suitsu täis, mis oma wesi-halli keele üle uñse pealmise pakü ajas, kust ta ilusa ühe tasase keeruga ülesse räästa alla puges.

Selsamal ajal tuli ka Sassa koolist koju. Tal oli wäga süda täis, ja ilma, et ta teretanudgi oleks, ehk mingisugust sõna ütelnud, wiskas ta tühja leiva foti afna alla laua peale, sülitas ja wiskas enese siis, nõnda mis prantsatas, pikali aseme peale.

Pisutene Robi jooksis Sassa juurde ja hüidis:

„Sassa, Sassa, meie teeme lahulokka!“ —

„Kasi minema!“ ütles Sassa vihaseks ja lükkas Robi eemale.

Ena vaatas kurjalt Sassa otsa. Kui aga see, nagu furnu seal edasi põdmutas, küsis ta osavõtliku healega: „Kas sa haige oled?“

Sassa ei lausunud ei musta, ega valget!

Natukesel aja pärast läks ena Sassa juurde, pani kae tema otsa esise peale ja küsis veel armsama moega: „Kas sa pea valutab?“

Pisutene Leeni küsis ka: „Kas Sassa pea valutab?“

Toodil ja Robil ei olnud aega enam Sasset sugugi waadata: need olivad paja kallal ametis.

„Ära päri!“ vastas Sassa läbi hammaste ja ajas ise kurja suust välja, „mu süda on nõnda täis, et ma sõõks ta, naraka, ilma foolata ära!“

„Mis sul wiga on?“ küsis jälle ena, ilma et ta selle peale iseäranis tähelepanemist oleks pööranud, et poeg nõnda ilusasti suud mõistis pruukida.

„Ma ütlesin sulle: ära päri! Pia suu ja anna süia!“ käskis Sassa, just nagu mõni wana inimene,

kellel palju waevalist elu juba selja taga on. Nii-
suguse wana mehe jutu pärast kiitis isa teda alati
ja Sasja katsus ka kõik wanameeste sõimu ja muud
sõnad jutu sisse panna!

Ema jättis poja rahule. Seda rahule-jätmist ei
jõudnud Sasja aga just mitte wälja kannatada, ja
nagu ise enesele rääkides hakkas ta wanduma: „Du
aga see ka üks hobune! Just kui tua wana ruun!
Ja sihukene piab ka au pärast koolmeister olema?!
Just kui jamps peast,“ ja Sasja pani jälle wande
sõna oma jutule kinnituseks.

„Mis ta suga tegi?“ küsis korraga Juula, kelle
healest kuulda oli, et ta poja poole hoiab.

„Piinab just kui neegert, saatan!“ tõmmas poisi
jõmsikas edasi, ilma et ema teda oleks keelanud.
Kuradi krae, mina tema waras?! Nädal otsa piinab
teist nagu timmukas! Ise läheb Tomilgale külasse.
Mina ootan, ootan: läheb juba pimedaks; kedagi!
Wiimaks tuleb. Ta wana ruunaunenägu, uneta-
nud ära, et ma nurkas seisin! Tuleb sisse: „Do,
Sasji!“ ütleb narakas: „sa ikka alles siin! Mine
nüüd koju: esmaspäawal diendame luod ära!“
Aga seda ma ütlen: „mina fooli enam ei lähe, wõi
lööge kas maha!“ Ja poiss hakkas kiusakalt nutma.

Ema kuulas. Ta süda hakkas sees peksma,
Ta tundis selgesti, et pojale ülekohut oli tehtud,
muidu ei oleks see nõnda rääkinud.

„Ema, Sasja nutab!“ ütles Leeni! Ra Toodit, Robit jäiwad kuulama.

„Eks lõigand müda molu!“ õpetas Toodi kōrwalt. — Sasja nuttis edasi.

„Mis ja lõugad, Sasja!“ julgustas ema, „ise juba pool meest, mis ja karjud?! Räägi, kuidas lugu oli. Isa tuleb warsti koju, siis räägime temale; küll isa näitab, mis see on: waeße rahwa last Jumala muidu taga kiusata. Räägi aga puhas wälja.“

Kui Sasja nägi, kuidas ema tema walust osa wõttis, seft teifiti ei wõinudgi see olla: ema teadis wäga hästi, kuidas waeße lastega ja waeßtega maailmas ümber käiakse, — siis rääkis Sasja kõif ülesse, kuidas Lehtmetsa Anni ruffi-püüli leib ära kadunud, kuidas poisid teda narrinud, kuidas koolmeister teda wargaks pidanud, kuidas ta wastu ajanud, nurgas seisnud, koolmeister tema järele waritsenud, poisisa waritsema pannud ja mis wiimaks laupäewal sündinud.

„Ja kus need koorikeseid jäiwad, mis sa korjafid?“ küsis ema.

„Koolmeistri mokas! Eks ta õgib neid nüüd!“

„Küll on aga kadedad,“ arwas ema, „mitte leiwa koorikest ei tohi wõtta! Jumal teab iffa, mis wiimaks jaab? — Maa on peremeeste jagu,

marjad ja linnud on sakste jagu, leiwa koorukesed, mis lapsed maha pillavad, need on koolmeistri jagu, — eks hakka wiimaks loomaks: tusti maad, sügisel saad meel hästi süia ja siis marji laua peale! — „Noh, kes selle Anni leiwa ära võttis?“ küsis ema lõppeks.

„Tua Juku, wõi Dheliku-onu pai-poijs!“ hiritas Sasja. „Tema nahas ta on, aga kas minu-sugune tohib ütelda! Aga, las' ma saan suureks, küll ma ta, saatanaale, näitan, kus põhja-tuul on.

Ukse taga oli kobistamist kuulda. — Sasja pidas kinni — ja sisse astus Toomas, kott õlal.

„Jsa tuli!“ kisendasivad Toodi ja Robi korraga, ka pisukene Leeni hüidis: „Jsa tuleb!“

Jsa tuli koju ja tõi majasse leiba ja muud toidu poolist, aga teda nähti ka õige täis olevat. See paistis Juulale juba eemalt filma: Tooma nagu õitses, nagu tuliroos, sammud olivad segased, keel pehme ja filmad kiirgasivad salalikult naeratades.

Sinnavalasusse, kus Sasja oma leiwa koti oli wiskanud, wiskas ka Toomas oma kandami, ilma et ta seal juures sõnagi oleks kõnelema. Ta waatas jauna ümberringi ja kui ta kõik oma koha peal leidis olevat, istus ta laua äärde puu järje peale.

Juula ei lausunud ka sõnagi, waid tegi kolde kallal tegemist.

Lapsed olivad juba isa tujudega harjunud; nad teadsivad väga hästi, et niisugusel korral, kui isa naeratama näoga koju tuli, siis ta mitte heas tujus ei olnud. Nad hoidsivad eemale; Leeni nagu läks tõsiselt, vaatas korra isa peale ja siis hakkas ta ema sabast kinni.

Toomas kõhitas. Juula lõi filmad Tooma peale: niisugune kõhitamine ei tähendanud head. Siis ohkas ta eneses: „Oh Issand ja Jumal!”

„Soo-oh!” oli esimene sõna, mis üle Tooma huulede tuli; aga see tuli nii pillkavalt, nii põlgavalt. „Või jedaasi võetakse isa vastu? Lapsed tulge teretage oma isa!”

Ükski laps ei liikunud paigast.

Nad juba teadsivad, et isa neid niisugusel korral oma teretamisega otse waemas, kuna jeda muul kordadel ialgi tarmis ei olnud.

See laste vastutõrkumine tõi aga alati riidu majasse. Toomas hakkas vägise nõudma, lapsed karjuma ja Toomas läks jeda vihasemaks.

„Juula! tule siia!” käskis mees vihaselt.

„Mis ja tahad?” küsis naine hädalise wastiku healega, niisuguse healega, kust tüdimus välja kõlas.

„Tule siia!”

„Seldekene, mitte jõõki ei lase ka walmis teha, just kui meeletu!” Ja Juula jäi kõige oma lastega paja juurde.

Juula wastutõrkumise ajas Tooma iseenesest ära. Ta teadis väga hästi, et naine tema tujusid ja nende tagajärge ka teadis, aga ometi temale wastu pani, temale, kes noorel põlvel tore, eestkätt pois oli olnud, kes hoopis parema naise oleks mõinud saada, kui Juula oli, kas mõne peretütre, ehk koguni kodu wäiks minna! — Ja kas Juula seda ei märkanud, et tema just Juula pärast joob? — Ja nüüd see Juula, see pahandab teda, ei austa teda mitte põrmugi, ei wõta teda wastu; seda Toomast, kes enese päris tubli mehe tundis olewat, seda peremehele heameelega linu harima tellisiwad. — Minult Juula ei nähtud tema wäärtust tundwat. See ajas Tooma kopju üle maffa.

„Ma ütlen, tule siia!“ karjus ta metsiku healega.

„Mis sa ometi mõirad?“

„Käi siia!“ karjus korraka Toomas ja ta silmad kiirgasiwad, nagu wihasel kassil.

Juula jäi oma koha peale seisma.

„Ma tahan katsu, kas mul majas on veel mehe sõna, wõi mitte?“ Ma ütlen sulle veel ükskord: „Juula, tule siia!“

„Issand ja Jumal!“ õhkas Juula, „just kui hull! Elab mitu nädalat kottu ära, siis tuleb koju, nagu metselajas: mõirab, karjub, pekkab! Issa, Pojake, püha ristike, sa lähed ikka peast segasest!“

„Oh ja kurewaim!“ wandus Toomas püsti karates, „wõi minu oma naine ei kuule minu sõna! Ütle mulle, kurat, mis kirikuherra ütles, kui ja mulle naiseks tulid?“ — Ja ise wastas ta: „Naised, kuulge oma meeste sõna kõige asjade sees, kas ja kuuled; kõige asjade sees, kui oma isanda sõna, — saad aru: isanda — sõna? — Sest naised on oma mehe meele — walla — all? — Ja nüüd sina ei kuule?! Ma tahan katsuda?!“

„Mis ja katsud, wa metsaloom!“ hurjutas Juula ja seisis paigal, nagu post, „aga ju ta sulle ka ütles :—„Mehed, armastage oma naiti ja ärge saage nende peale wihaseks!“

„Wõi juud pruukima!“ pööratas Toomas jalgu wastu maad ja kargas Juula kallale. Ta haaras juukstest kinni ja hoopide wahel karjus ta tampeides: „Wõi oma meest oma laste ees õpetama, wõi õpetama? Aga kas ja ei tea, et naised wait piawad olema, sest teile ei ole luba antud mitte õpetada, ega meeste üle walitseda, nagu kiri ütleb: „waid teie peate alamad olema, ega mitte mehe üle walitsema, sest mees ei ole õuna warastanud, waid naine!““ Ta lödi talle pähä, selga, igale poole, kus juures ta ise mõiras: „Wõi sihukest luukonti piab mees armastama, ise nagu kärebis? Wat, kus sõnakuulmine; wat, kus meelewalla all olemine on...?“

Juula kannatas hoobid ilma suurema heale awaldamata wälja. Ta oli nendega harjunud; aimult

armastama ehk?

taja ja häbenedes kaebas ta iga hoobi all: „Ena, ena, mis hull teeb, mis hull teeb!”

Lapsed karjusiwad kui ratta peal.

Toomas ei saanud aga Juulat veel maha tõmmatagi, mis harilikult ikka sündis, — kui Sasja aseme pealt ülesse kargas, isa turjast kinni haaras ja tema nõnda kõvasti tagasi tõmbas, et ta põlwili kukkus ja käed naise küljest lahti lastis.

Seda pillu tarwitas Juula ja nagu tagaetud metsloom jooksis ta saunast välja.

Toomas oli selle ilmutuse üle ehiotsa üsna uimane ja kohkunud; kui ta aga näo selja taha löi ja seal Sasjat nägi, siis kukkus ta süda veel enam täis. Ehk küll joobnud ja wäsinud, ajas ta enese ruttu püsti ja tõmbas poisi sülle. Üge wehklemine algas poisi ja isa wahel. Teised lapsed karjusiwad, kui pöörased. Küll katsus isa poega kinni hoida, aga joobnud käed ei mõistnud niisugust elawat looma pios pidada: Sasja rabeles enese lahti ja oli teisel pilgul ka saunast väljas. — Selle aja sees oli Toomas puu istme kätte saanud ja kõigest jõust wirutas ta selle Sassale järele.

Wisemad lõugasiwad edasi. — Toomas oli suurest sibamisest üsna wäsinud. Wihaselt wahtis ta enese ümber, aga kui ta peale laste midagi seal ei näinud, lastis ta laste poole pool-küfakile, ajas suu pärani ja hakkas niisama täiest kõrist kiskendama, nagu lapsed, kus juures ta oma pead raputas.

Lapsed kookusivad ära ja jäiwad wait. Toomas tõusis püsti ja laskis enese wäsinult endise istme peale akna alla, laua äärde.

Aritusest ja pojaga wditlusest oli ta päris wäsinud. Weel rohkem mõjus aga tema peale see, et Sasfa temaga nõnda oli ümber käinud. Ta hakkas armama, et Juula salaja tema wastu lapsti hääsitab.

„Hoidku aga ennast,“ ümises ta iseeneses, „ja oma nahka nüüd! Wdi juba mind peksma, isat maha tõmbama?“

Ta waatas laste peale. Need oliwad waitseks jäänud, kolde äärde kokku kogunud ja seisiwad seal hirmul ja kookunud.

Laste ahastuse ja hirmu tundmine mõjus Tooma wiha peale tasandawalt. Ta nägi, kuidas lapsed teda kartsiwad, tema tugewuse ees wärisewad. Nii oleks pidanud Juula ka ennast ülesse pidama, kui ta Tooma poolt armu oleks pidanud leidma; kuid Juula ei teinud seda iialgi: ta rääkis wastu, ehk ohkas nõnda, et Tooma süda täis kukkus.

Laste õnnetu nägu ja ahastawad filmad tegiwad Tooma meele haledamaks.

„Mis see Juula teile seal teedab?“ küsis ta waitsemalt.

„Lahu-lokka!“ wastas Robi, ja pühkis nina.

Toomas võttis koti laua pealt ja otjis sealt midagi.

„Tulge jii ja lööge isale lafsu!“ ütles ta juba launis lahedalt.

Kui ta aga nägi, et lapsed teda ifka kartsiwad, ütles ta kurjemalt: „No, tulge ifka, tulge! Ega ma teid ära ei söö!“ — ja näitas koti suu august saia.

Häbelikult ja pool kartes astusiwad lapsed isa juurde.

„Noh, Leeni, löö lafsu!“ käs kis isa.

Leeni pistis häbelikult näpu suhu.

„Wõta aga, hea laps, sõrm suust ära!“ õpetas isa, tõmbas tütrele sõrme suust wälja ja ütles: — „Wat sedasi; nüüd saab laps saia!“ ja ta ulatas Leenile kopikuse saia.

See julgustas poisja, ja ilma, et Toomas neid oleks käskinud lafsu lüüa, hoidsiwad nad omad pihud selleks walmis. Kui Toomas ootawat Toodit enese ees nägi, ütles ta: „Kuule poisj, pühi enne nina puhtaks, siis wõid alles saia saada!“

Kui kõik saiad kätte oliwad saanud ja neid sööma hakkanud, võttis Toomas pöue taskust pudeli täie wiina ja hakkas selle forki pealt ära kiskuma. Punn oli aga nõnda tšela sisse läinud, et teda wõimata

oli kätte saada. Viimaks leidis Toomas maast orgi, ldi sellega punni sisse ja rüipas paar head lonksu.

Wiin mõjus. Toomas jäi ikka pehmemaks. Esite pahandas ta, et lapsed sõna ei kuule, ähwardas Sassat ja emat maha lüüa, kui need sisse peatsiwad tulema. Kui aga Sassat emat ikka weel ei ilmunud, läks ta rõõmsamaks: ta nägi, et emat poega teda tõesti kartsiwad.

Toomas rüipas edasi! Ta wõttis lapsed oma põlwe peale ja hakkas neile kõiksugu joodiku juttu ajama.

„Kas teie ka isat peksate, kui suureks saate?“ küsis ta, filmi waewalt lahti ajades, laste käest.

„Ei!“ wastas Robi.

„Miks sa ei anna Toomale tappa?“ küsis isa.

„Toomas lööb maha!“ wastas Robi.

See wastus oli Toomale meele järele. Ta lubas Robile mõisa osta, teda ühes kõrtsi wiia ja pakkus lastele wiina, mida need ka katsumwad.

Kui lastel jaiad sündud olivad, liuglesiwad nad ükshaawal isa põlwe pealt maha ja pugewad nurka aseme peale, kuhu nad ka warsti magama uinuwad.

Toomas istus kaua aega weel laua ääres ja jõi wiina.

Nagu prohwet, kes nägemisi näeb, tõstis ta omad hallid silmad ülesse lakke, lõi siis meelega hõõruga rusikaga vastu lauda ja pomises omale habeme sisse, kus juures pea igakord alla wajus. Wist ei olnud ta wiha veel täiesti lahkunud. Nega mööda jäi Tooma pea ülesetõstmise, mis eemalt nagu kána joomine paistis, ikka arwemaks, ja iga kord wajus ta uimane pea ikka madalamale ja madalamale, ja wiimaks jäi ta norinal, pead alla hoides, magama.

Seda pilku olivad emat poega just waritsenud.

Nad olivad külma eest lehma juures agerikus olnud ja sealt korda mööda waatamas käinud, mis Toomas lastega teeb. Kui ema nägi, et Toomas waitsemaks oli jäänud, läks ta süda fergemaks, ehk ta esialguses küll oli ütelnud:

„Minu pärast löögu ta nad kas wõi maha: saawad waewast lahti!“

Kui aga Toomas juba tükk aega enam pead ülesse ei tõstnud, ütles Sassa: „Ssa on juba üsna wedel!“ ja emat poega läksiwad mõlemad sisse.

Ettemaatlikult wõtsiwad nad Tooma istme pealt maha ja weeretasiwad ta, nagu koti, nurga laste kõrwa. Wana kasuka wiskas ema talle peale, mille all nüüd pere-isa sügawat ja magusat und hakkas noristama.

Selle järele asuti laua pealse koti kallale. Seal sees oli pudel wiina, tükk sia liha, pool pätsi leiba, rätiku sees toobi mõrt tangu ja mõni fai.

„Aga kus ta raha piaks olema?“ päris Sassa.

Mindi Tooma juurde ja otsiti taskud läbi, kust kott kolme rublaga kätte saadi.

Ena wiis liha ära, tangud ka, leiwa pani ta aga laua peale.

Kui kõik korda oli seaditud, hakkasivad emat-poega sööma. Ena oli suure puu waagnaga ruffi-jahu leeme lauale pannud ja nüüd asusivad nad teineteine poole laua äärde ja hakkasivad medelat rokka elpima.

Mõlemate kõhud olivad dige tühjad. Mõne lusika täie järele küsis aga Sassa järsku:

„Kaua ma seda fiin paljalt wihun? Lõika ometi leiba ka juurde!“

Ena ei tahtnud seda heameelega teha, sest kauaks pidi siis poolest pätsist saama, ning enne homset juurt ka ei saanud panna.

„Eks sa katsu niisama süia!“ wastas ena wastikult.

Sassa lõi omad pahased filmad ülesse.

„Do —, wõi sõi niisama?!“ vastas ta furjalt: „wõi sõi niisama? Ratsju, et sa leiwa lahti saad! Müüd ei taha leiba anda, aga isa käest ära jooskta — oli hea küll?“

Sõna lausumata lõikas ema pisukeste wiiluka lahti ja ulatas selle poja kätte.

„Ega ma ju sant ei ole?“ pahandas Sasja, „lõika ikka mehe kanikas, mis sellest saab?“

„Sasja, teised tahawad ka!“ tuletas ema meelde.

Sasja mõtles natuke.

„Lõika teist nõndapalju veel!“ käskis ta uuesti, „mu kõht on hirmus tühi!“

Emä ulatas ohates teist niipalju veel poja kätte.

Poeg wõttis ta wastu, pani ta esimese wiiluka koka ja laskis omad terawad hambad neist mõlematest korraka läbi.

Emä ohkas.

Natukeste aja pärast küsis ta:

„Baata, kuidas ma sind ilujaste toidan! Kas sa mind wanalt ka sedasi ülewäl piad?“

Sasja sõi edasi. Emä ohkas jälle.

Järsku küsis Sasja: „Aga kus sinu emä on?“

Juula ei vastanud midagi. Ta teadis, et see Sasjal väga hästi tuttav on: wana-ema afus walla waestemajas.

Ema sõõgi isu kadus ära. Ta ohkas sügawasti ja pani lusika laua peale.

Nõnda seisjis ta küirus ja kahwatanud, nuuskas oma nina musta põlle otsaga ja waatas, kui poeg ennast täitis.

Kui Sasja oma tõhu täis oli sõõnud, läksiwad emat — poega magama ja magasiwad niisama rahulikult, nagu Oheliku rahwas, kes misfioni-tundi oliwad pidanud ja nüüd und waehest India rahwast, nende hirmfatest meestest, wiletsatest naistest ja ülekäte läinud lastest nägiwad.

7.

Kirik oli puupüsti inimesi täis. Täna oli rahwast rohkesti kokku tulnud, sest täna pidi ka koguduse seisja-korra üle aru antama. See tehti küll harilikult uuelaastal, aga kirikherra oli sel korral haige olnud ja nõnda jäi see töö tänase päewa peale.

Oheliku Wadis oli oma Anuga ka täna kirikus. Täna ei olnud tema kord mitte kiriku-laulu numbrid ülesse seadida ja küinlaid põlema panna, selle-

pärast mõis ta julgesti ilma eesitamata kiriku talitajate pingis oma Anuga istuda ja rahulikult kuulata.

Kirikuherra, noore-päraline Gesti mees, pidas mõjuva jutluse missiooni tööst paganate seas. Jutluse sisuks oli iseäranis naismissiooni asi. Moodi läinud mõistu-lausetega ja ilusõnadega kirjeldas ta paganate häda. Ta mõrdles kristlikku kogudust küll kändjatega, küll puukseppadega, pani kõne sisse sala armu seitset, pruukis mitmesuguseid wana aegseid kõnekäändusi, et kuuljatele paganate häda paremine filmade ette seadida, nende südametesse kaastundmist äratada.

Kõne nähti ka mõjuvat: mõistu laused ergutasid enam inimese luule-mõimu, kaswatawad rohkem äritust inimese waimus, kui labaselt wälja üteldud sõnad, selgesti asja pihta käiwad laused.

Oheliku Madis kuulas hoolega ja katjus kõigest wäest oma mõtet jutlusega sammus pidada.

Juba kiriku teel oli ta jüda eilse helde lubamise üle kipitanud. Ta tundis, et ta esimisel eilse kirjatüki ärituse mõjul palju oli lubanud. „Sa mõtku pagan seda kuulat,“ arwas ta eneses, „et see juust 50 kopikat tõi! See on ju terwe kapital!“

„Kõik maksud on suured,“ mõtles ta edasi, „sissetulek on pisukene, ja selle 50 kopika eest oleks mõinud ikka palju saada: kewadel paar pange räime

Bärnu rannast, — nendest oleks terve heinaaja süia saanud; — paar tubliid partnahka pastlaid, — nendega oleks sügise otša käia saanud; — siis on need naised nii maiad selle wärwi peale — ja selle raha eest oleks poole poodi juba tühjaks ostnud!”

Ja ta südamesse tõusis mõte vähem anda: ega's perenaine sellest midagi tea, kui ta 50 kopika asemel kõigest 5 wistaks. Kui aga jutlustaja nüüd waeste paganate häda tõesti suureks seletas, kuidas nad saatana wõrgu sees waewlewad, kuidas nad oma naissi sugugi ei austa ja inimesi iseäranis naismisfioni heaks ülesse kutsus; . . . kui Madis nägi, kuidas Anu tema kõrwal filmi derus ja lauluraamatul ümber olewa ninarätiku külge suud ja nina pühkis, ja kui kirikherra ütelnud oli: „Minult Jeesuse käsu pilkajad, südamest ja kõrwust ümberlõikamata patu orjad, ainult need, kelle kohta Jeesus wiimisel päewal saab ütleva: „Ma olen nälgias olnud ja teie ei ole mulle süia annud, mul on janu olnud, ja teie ei ole mind mitte jootnud, sellepärast minge ära minu igawesesse tulesse, mis on walmistatud kuradile,“ sest kurat paneb niisuguse suure häda eest südame finni . . .” kui jutlustaja oli hüidnud: „Tulge appi!” siis tundis Madis, et ta wäga hirmvasti tee peal oli mõtelnud, et ka tema kallal saatana oma patu-wõrku kujuk.

Ja juba kujutas ta enesele waimus filmade ette, kui hirmus see saab olema, kui talle üteldakse: „Ma

olen nälgjas olnud . . ." ning Madise mõttelõng kadus jutluse pealt ja ta filma ees seisis korraga Juula, eilne Juula, seal tema tua nurga sees, ukse taga ja oli leiba küfinud . . . Madise meelest oli see nii kole! wõderustaw! Kuidas wõis Toomas oma perekonna nõnda kaugele hooletuse sisse jätta, et Juulal leib otša lõpeb!

"Aga see on see jumalakartmata elu," mõtles ta, "küll Jumal õnnistab seda, kes tööd teeb . . ." Ja jälle kõlasiwad jutluse sõnad ta kõrwu, talle tuli eilne "lehe" sõnum meelde ja ta süda ütles, et see sugugi palju ei ole, kui ta pool rubla paganate kasuks ohwerdab ja tal oli iseenese üle heameel, et ta kiisajast lahti sai, kes teda keelas seda mitte teha.

Kui Madis oma mõtetest lahti sai, kõlas kantslist edasi: "Tulge appi! Häda on suur!" — ja kõster hakkas ülemal oreli ees noodiraamatuid kõhendama ja registripulki lahti kiskuma. "Ajagem oma tuimus ja jumala-wallatus enesest. Kui meie selles tuimuses edasi elame, siis pian ma ütleva: kui kusgil mujal wiimse päewa märku ei piaks nähtama, siis on nad meie juures päewaselged! Gestlased toowad wiimaks wiimse-päewa wälja!"

Madise kõrwad kufkufiwad fikki, seda oli tema ka mitu korda ise arwanud, et nüüd enam ots küll kangel ei ole: "Sinad ei maks midagi, wiljahinnad on püsukesed, isegi wõi maksab piaaegu raswa hinna,

sedawiisi piab lõpp tulema! Noored inimesed elavad ula-elu, hobusewargus tõuseb suuremaks ja kiriherra kaebab kantslist, et usk pidada langema," arwas Wladis.

Kiriherra läks nüid kihelkonna aruande juurde. „Mul on häbi ütelda“ rääkis ta pärast sündinute- ja surnutearmu lugemist, „kuidas meie rahwas on langenud: tänawu aasta on meil 29 ilma isata last koguduses olnud.“

Koguduse seas oli tõsist kohkumist näha. Wladis ohkas, Anu ohkas ka.

Kiriherra tundis koguduse waimu liikumist, ja et hingede langemist selgemates wärwides seletada ütles jumala-mees kurjalt ja sügawa healega: „Ma pian ahastusega ütleva: meie koguduse seas ei ole enam ühtegi õiget tütarlast!“

Emad waatasiwad üksteise otja, nagu küsiksiwad nad: „Kas see on ilmsi, wõi unes?“ — neitsid lõiwad filmad punastades maha; lööbi poistele oli see aga nõnda wõerustaw, et nende näod hirwitama lõiwad.

Riisugune rumal naer äritas aga jutlustajat, wiha täitis ta waga südant ja järskult karjus ta: „Teie naerate?! Kurat naerab teie sees! Aga kuulge, mis teile kõigile häbiks on: „Ühel õnnetumal on selle

aasta sees juba kolmas sünnitada, kellel isa ei ole ette tuua! "

Uvastuse ja imestuse jume lendas üle koguduse palge.

Sutlustaja sai sellest uut hoogu ja ta seletas edasi: „Meie oleme kadumise teel! Kui Jeesus ise siia appi ei tule, siis läheme meie oma kurjusest haistama: alaialiste seas kasvab patt, leeritüdrukute suust olen ma seda kuulnud, mille üle saatam rõõmu pärast saba vihub! Mõtelge inimesed, kui teil veel oma esi-isade veri südamel woolab, siis piaks meil häbi elada olema! Nemad olivad paganad ja nende seas ei tulnud mitte kombelise elu langemist ette, aga meie oleme ristiniimesed ja elame hüllemine, kui nemad. Meie paganast esi-vanemad pöördusid endid hauas ümber, kui nad teaksivad, misjuguised nende lapsed on! Häbi, häbi, häbi! Issand halasta!“ Ja ta läks teiste aruannete juurde.

Oheliku Madiis oli kui süte peal. Tal oli nüüguine tundmine, kui perenaisel, kel lehm lüpsiku täie piima jalaga ümber lööb.

„Paganad elavad paremine!“ poolis Madiis üheeneses, „meil on 29 ilma-isata last, kihelkonna neitside au on lõppenud, wald on waeleid täis, ja hiljuti oli koolmeister kaebanud, kui Madiis oma poega kooli wiis, et kooli ruumid olla pisukesed, tuad

külmad, Rugise Zuhani tütar külmetanud enese magades ära ja saanud surmawa kopsuhaiguse" . . . ja Madise ette tuli jälle nende ende sauna Juula, see waene Juula, kelle poeg Lehtmetsa Anni püüli pulli oli ära warastanud, teiste koorikesed kokku korjanud ja sellega kooliõpetaja wiha alla sattunud, see waene Juula, kes mehe käest pekka saab . . . Madis ohkas, Anu ohkas ka.

Ja Madis tundis, nagu oleks keegi jeda 50 kopikat tema tasku põhja surunud. Kantslift kõlas aga Madise kõrwu: „Aga kurat käib ümber, kui mõiraja lõukoer ja tema on see, kes usku teie südamest riisub ja südame tangeks teeb. Aga usk on see, kes armastab. Aga ka teie armastus on piisufene: lauarahwa arm on wähenenud!" . . .

Ja Madis mõtles ja ta süda tundis išeeneses nagu rõõmu: „Ja meie piame paganaid amutama!" — Aga seal ehmatas ta išeenele rõõmu üle. Eks see olnud südame kõwaks panemine, eks see olnud tunnistusüks, et kuusaja mõirawa lõukoerana ta südame ukse ees ei waritse!

„Leeri laste seas oli 6 warast!" kõlas kantslift.

„Küll on pöörane!" mõtles Madis.

„Ja kui teie tunneksite veel jeda jalapattu, mis õpetaja-herra kaebawa hingede käest kuulda saab,

siis ohkaksite teie: „Issand jduu, Issand tule, Issand ära wiibi mitte enam!”

Madis ohkas, „Anu ka!”

„Aga kui meie nõnda kaebame ja ohkame,” seletadi edasi, „siis ta tuleb, ta tuleb meie juurde! Ja see on meie troost, milles meie wägewad oleme, mis aga paganatel mitte ei ole, mille pärast nad ka igaweste hukka piawad minema. Ja seda Issandat, kes meile kottka tiiwad wdib anda, millega meie patu-pori seeft wälja wdime lennata, teda neile wiima — see olgu meie püha kohus!” Jutlus oli lõpetatud. Oli kerget oreli kella tilinat kuulda, siis oreli löötsade ogamiist ja koguduse laul hakkas peale. Aga Oheliku Madisel ei olnud isu laulmises.

Tal oli iseenesega wäga palju tegu.

Ta süda ei tahtnud sellest tõotatud 50 kopikust lahkuda. Selleks otjäs ta jutlusest põhjusid. Aga parem heal, kõige vähemalt pidas ta seda paremaks healeks, soowis, et ta mitte ei piaks kahklema. Tema kahe waidlema heale kõrwale tõusis weel üks kolmas, kes selle raha Juulale ja tema lastele tagasi käskis anda ja wana jahu wõlga ka soowis wähendada.

Seal jai aga esimine, hea heal, kõige nende teiste üle wdimuse, sest Madis teadis, et kõik seda

muud soowib tema kuri süda, kellel raha väga armas oli.

„Sa, ja, Issandat neile wiima“... ütles Madise parem tundmus.

Tasa otjis ta rahakoti taskus ülesse, mõttis sealt oma lubatud ande wälja ja pani ta kasuka tasku, et wälja minnes ukse peal nošimist enam ei ole koti kallal.

Sa kui ta kiriku uksest wälja läks, siis pööris ta silmad teisele ja lastis Juula käest saadud raha wäskwaagnasse, mis tumedalt wastu kajas. Madis kuulis jelles nagu Juula sõnu: „Et nii palju, kui 50 kopika eest saab!“

Anu aga mõtles: „Mu Madis on tõesti üks wäärt mees! Waata, ta ei waatagi oma anni peale: parem käsi ei pia teadma, mis pahem teeb!“

8.

Kirikult poest mööda minnes läks Madis ka sinna sisse tubakaft ja mõnda muud pisukest tarwitusesaja ojtma.

„Do, — Oheliku onkel!“ hüidis kaupmehe
sell, kui Madis poest välja hakkas tulema.

„Mis on?“

„Kas lehte ka tellid?“

„Mul juba käib!“

„Mis?“

„Mu oma leht ikka!“ vastas Madis.

„Dot, oot,“ hüidis sell, „säh, lue seda ka!“
ja viskas Madisele ühe ilmaliku lehe pihku, „see on
muidu=nummer!“

Madis pistis lehe tasku ja läks.

Rodus oli rääkimist väga palju. Anu ja tüd-
ruk Liisu panivad väga pahaks, et foguduse neitsisid
nõnda olla teotatud, Maret arutas sündinute ja sur-
nute üle ja wiimaks läks jutt jälle misjonitöö
peale.

Beremees Madis ei võtnud jutust osa.

Teda nähti nagu mõne tähtsama asja üle järele
mõtlemat, mille selgust tema kuidagi kätte ei taht-
nud saada.

Paraja jutu ajamise ajal misati üks järsku lahti ja sauna Sasja jooksis sisse ja hädaldas: „Tua rahwas, tulge ruttu ja aidake meid! Sja tappis ema ära!”

Kõik kargasiwad kohkunult püsti. „Mis wiga?” küsisiwad kõik, nagu ei tahaks nad Sasja küllalt selgeid sõnu uskuda.

„Sja hakkas jooma jälle,” rääkis Sasja läbi nutu, kus juures ta oma kriimustatud pesemata filmi derus, „tõmbas enese täis, ja siis riidlema. Tal jäi eila wõlgu. Ema on aga wait. Hakkame sööma; sia liha ja tangu pudru. Sja sööb liha juure pusi-nuaga, sellega, sellega ta teil enne jõulu sugu tappis; ma ei tea, mis neil seal oli; ema ütles paar sõna; isa kargab ülesse; ema wälja!... isa winnas pusi-ga takka järele... ja emale kohe sisse! Werd, mis hirmus!... Tulge ruttu appi: tapab hull teised ka ära!”

Peale perenaise, weikese Hansu ja Wokitepsu jooksiwad teised kõik saunare.

Suula oli pikali aseme peal, ohkas kangesti ja hoidis öla, mis paljaks oli mõetud, üle sängi ääre, mis haawa seest wälja tilkumast werest ära oli määritud.

„Nüüd ma suren, oh Jumal!” ägas Suula.

Lapsed nutsiwad.

Toomas ise istus afna all tooli peal ja pomises: „Ma tahan näidata, kelle sõna majas piab kuuldamata? Tappa, kurjawaimule!“

Tuarahwa tulefuga jäi laste kisa wait.

„Noh Toomas,“ hüidis Anton, „mis, sa oled wärsket teinud?“

Toomas lõi filmad ülesse ja naeratas joobnult, nagu tahaks ta ütelda: „Mis sa narrid, näed ise, mis sündis!“

Kui ta aga Madist teiste selja taga nägi, mõiras ta metsikult: „Kurad, Madis!“ lastis pea norgu ja sülitas.

Madis ei teadnud isegi, kas wastata, ehk ei? Ta läks Juula juurde ja küsis osa wõtlisult: „Kas on walus?“

Juula ohkas endist soodu edasi.

Selle aja sees oli Liisu wett saanud ja Antoni amitusel haawa pesema hakkanud. Madis ja lapsed waatastiwad kõrwalt. Kui kondiline, kui nälginud oli see õla, mis suguse finise laiguline. Madisele tuli oma Anu käsi meelde: mis sugune ümmargune lihaw

oli see, üsna wäriſes, kui külge puudutafid! Ja ſelle nälginud öla käeſt oli ta wiiskümmend kopikat wõtnud ja Indiamaaale ſaatnud! Madifele tuli häbi oma enefe üle. Aga ta ſündis ſelle alla, ſeſt kiusaja waſtu piab ikka wõitlema!

Haawa puhastuſel nähti, et nuga ölat mitte ſügewaſti ei olnud riivanud. Juula iſegi ſai aru, et haaw ſerge oli ja jäi oma ogamiſega rahuliſemaks. Toomas iſtus aga laua ääres, hoidis pead norgus ja ſülitas aeg-ajalt oma ette maha, kus juures ta iſeenefele pomifeſ, milleſt ſelgemini aga „kuriwaim“ ja „tappa tahab“ wälja kõlaſiwad.

Madis tahtis Toomaga taplema hakata, aga arwas paremaks waitida.

„Kui Toomas targemaks ſaab,“ ütles Madis lahkudes Juulale, „ſiis ſaada ta minu juurde!“

Juula ohkas ja ägas jälle waljumalt.

Kui pererahwas koju oli jõudnud, ſündis jutt jälle mitmeſt aſjaſt. Iſeäranis kaebati Tooma peale ja kahjatsedi Juula ja laſte eefi.

Peremehele oli aga tänane ſeletus hirmus waſtu meelt. Temal oli iſu niisugufi juttu kuuldes ſuotumaks ära. Ta läks tahakambriffe, iſtus ſinna laua äärde afna alla ja hakkas uutſe ajalehe nummert lugema, mis ta poefi oli ſaanud.

Ta waatas ühte ja teist tükki ja hakkas wiimaks „Wäljamaalt“ pealkirja all „Inglismaast“ lugema, sest Lõuna-Afrika sõda äritas sel ajal Madise meelele kõige rohkem wäljamaa asjade seast.

Lehes seisis: „Ka uuel aastal arwab Inglismaa Lõuna-Afrika sõda edasi ajada. Määratuma summa on see wendade sõda ristirahwa wahel juba ära sõõnud. Inglis-walitsus arwas esite, et 500 miljoni naela sterlingiga (1 nael st.=10 rubla) läbi saab, aga nüüd on kaugelt üle ära läinud. Teatakse kinnitada, et sõda 2 tuhat miljoni naela on juba ära mõtnud. See mõib väga mõimalik olla, sest riigi pea raha-wäljaandja ütles palatis, et iganädaline wäljaminek on 1 ja 1¼ miljoni naela sterlingi wahel, s. o. enam kui miljon rubla meie raha järele päewas! Sa inimesi on seal, nagu sõja minister Lansdown teadustas, furnud: 664 ohwitseri ja 13,137 soldatit, ise haawatud peale selle. Inglaste kaotus meeste poolest on aga umbes 60,000! Selle aja sees läheb aga Inglis asumaades Indias kätt ja nälg ikka juuremaks“ . . .

Madis oli katkust ja näljast enne ka omaist lehest lugenud, see oli seal kirjeldatud.

Madis pidas lugemist ja mõtles. Ta waatas weel korra ja ütles siis imets pannes: „Sa, jah, see on wist digne küll, et Indiamaa Inglismaa all

on! Ja see maa raiskab sõja jaoks igapäev enam, kui miljon ära!"

Ta ohkas, nagu tahaks ta ütelda: „Ja sinna läks ka minu oma wett wedama!" „Issand ja Jumal!" mõtles Wladis eneses, „kui need soldatid kõik Indiasse missioonärideks oleksiwad läinud ja kõik see raha ka nendega ühes, mis siis oleks?!"

Ja ta kõrwu kõlas forraga sauna poisi „tulge appi!" — eilse missiooni lehe „tulge appi?" ja kirik-herra „tulge appi!" ja selle kolmefordse kaja jekka tümises tema ande tume kolks kiriku waagna sisse. Kui mõderalt kõlas see kõik tema kõrwu!

Wastu tahtmist wiskas ta lehe laua peale. Ta filmade ees seisis pealkiri: „Mõndasugust."

Wladis hakkas ilma suurema isuta lugema: „Bäljaspool abielu sündinud laste arv on meie juurel kodumaal 107,000 — 117,000. Halw lugu on sellepoolest suuremates linnades. Seal on iga tuhande sündimise kohta 437 seaduslise-abeluta sündinud. Uskude järele on see nõnda: katoliiklaste seas 1000 pealt 130, ewangeliumi usuliste seas 90 juutidel 6, muhamedlastel 3 ainumast."

Wladis oli nagu pilwedeft alla langenud. Beel ford luges ta wiimaseid Arwusid. Ta film otjis midagi, aga seda midagit ei leidnud ta mitte. Seal

tuli talle meelde, et kirikherra oli ju ütelnud, et meie esiwanematel, paganatel, niisugust asja ei ole olnud.

Ta filmad otsisivad edasi, ja seal seisis: „Üle-
üldse piab ütleva, et aruande järele meie, kristlaste,
elu mitte ilusat pilti ei anna! Päris juuksed tõuse-
wad püsti, kui kõik seda kuulame, mis meie seas
sünnib. Hukkaläinud naisterahwaste arv, keda ini-
mesed loomades madalamaks on teinud, on meie
riigis 100 tuhat!

„Oh, minu kallid Jumal!“ mõtles Madis ahas-
tuses.

Aga ta luges edasi: „Beel toledamaks saab
pilt, kui meie kuulame, et neist $\frac{1}{3}$ alla 16 aasta
(12—16) on!“

Nagu oleks madu teda hammuistanud, niisugust
walu tundis Madis omas hinges. Ta pea hakkas
ümber käima ja ta waatas wälja.

Aga ta luges edasi: „Ja kes on neid inimesi
nõnda kaugele wiinud? Üks pisuke jagu on neist
elukombelikult-wigased sündinud, nagu seda kuulus
Italia teadlane Lombrosod tõendab; suurem jagu on
aga kaasinimeste hooletuse, rumaluse, ehk ka nälja
sundusel“.....

Madis jättis lugemise pooleli. Nagu wägise
tõusis tema filmade ette sauna Toomas, see joobnud

Toomas, selle pool tapetud naine haawaga öla sees, nende lapsed, keda wanemad ise hundi-kutsikateks ja põrgukasjakateks kutsuwad. Ja üliselgesti seisis Madise filma ees Sassa pilt, kuidas ta nutust ära öerutud filmadega, mis mustad ja räpused oliwad, tema tua ukse peal seisis ja nii wäga kohkunult ja äritatult kisendas: „Tulge alla ja aidake meid!“

Just niisama, nagu Sassa — Madisele tuli üks wanaaegne Missioni-raamat meelde, mida ta oma peremehel oli näinud, mille kaane peal must mees walge filma munadega seisis, põlwili seisis, käed risti ülesse tõstetud ja selle pildi alla oli kirjutatud ka: „Tulge alla ja aidake meid!“ — just niisama oli ka Sassa oskanud kirjuda, aga hoopis enam tõsisemalt, hoopis enam loomulikumalt, sest see must mees oli selle pildi peal wäga puhtalt ja kenasti maalitud!

Madise filmade ees seisiwad sõnad aga edasi: „Aga inimesed ei lepi mitte üksnes sellega, et nad neid siin saatana wõrku weawad, nad müüwad neid aga ka salaja wäljamaale, mis tarwis Inglise-maal, nagu Londonis ja mujal, koguni isesugused majad on, kõige raamatu pidamisega ja hinnakirjadega!“

Oh! küll Madis püawerega talupoeg oli, siisgi ei jõudnud ta nüüd oma siisemist walu tagasi hoida ja piaaegu kuuldawalt ägas ta: „Dooo — Jeesus,

suure Jumala poeg! Mis hirmsad asjad meie seas ei sünni!"

Ja jälle tuli talle see Inglismaa ja tema India meelde. . . .

Sel filmapilgul tuli perenaine Anu taha-kambrisse ja ütles õige pahaselt ja äriulikult: „Kuule isa, ja katju selle Antoni üle ometi natukenegi walitseda. See läheb päris ülekäte! Minas kinni, nagu koer! Sõnagi ei tohi ütelda, kui mitte faks wastu ei saa. Meie rääkijime seal pühadest asjadest. Ma ütlesin ende Juulile: „Kui sa mehele ei piaks saama, siis wõid-
sid sa küll nais-missionääriks minna!“ Ja mis tegi Anton? Ta ütles pilgates otša: „Saunarahwa juurde!“ Kas see kõlbab? Peretüttele niisugune teotus, ja Juuli saab kõik aru, ega ta enam püsfene ei ole?“

Madise näo üle käis wiha puna. Naiste eilne nõuandmine, jutlus, juhtumine Juulaga, ajalehe tükk — kõik need olivad Madise hinge peale nõnda mõjunud, et ta kõik oma endise rahu oli kaotanud. Ta sai wäga hästi aru, miks Anton nõnda pli ütelnud. Anton oli Madise walusamat kohta puudutanud. Pidi ta seda Antonile kätte maksmata jätma, selle Antonile, kellel nõnda suur suu alati põigiti nina all oli? „Niisugusest suurestuga poisikesest ennast narrida laska?!“ urises Madis ja tuli tuppä.

„Kuule Anton?!“ ütles ta kurjalt, „sina ära lööbi püha asjadega! Suu on sul küll põigiti nina

all ja teisa mõistad sa küll pilgata?! Sul on nagu Juudal süda täis, — ja nüüd narrid sa pisukesi lapsi! Eks sa mine ise saunarahwa juurde! Meie ometi müüjime teisele, aga mis jina oled teinud, hirmihammas?!“

Madise suu nurgad läksivad pisut niiskeks, mis ifka siis sündis, kui ta palju ja vihaseft rääkis.

Teised tuas olejad pidasivad hinge finni. Kes tahtis siis weel iitfatada, kui peremees wihane oli.

Antoni näo üle käis ka ärituse jume. Nagu wägise jurus ta oma meele paha maha. Ta näost paistis, nagu ei tahaks ta midagi wastata, aga kui ta nägi, et Madis tema otša wihaseft waatama jäi, nagu ootaks ta teiste kuuldes. Antoni käest wastust, siis ei jõudnud fulane oma terawat feelt taltsutada, waid wastas wagusi, nagu küsides: „Su sa said Juula käest minu wiiekümne kopikalise!“

„Sinu?“ küsis Madis uskmataft.

Anton ei wistanud enam midagi. Tal nähti felleftgi kahju olewat, mis ta juba ütelnud oli. Peremehele seletas aga jee Antoni tagasihoidlik wai-
kumine puhas. Talle kõlas, nagu oleks Anton ütelnud: „Pühi enne oma nina alune puhaks, siis mine teise õuet kasima!“ Ta waatas esite Antoni otša, siis Anu peale, siis läks ta waade Riisu peale,

ja seal märkas ta pisut naeru jälgefi, mida tüdruk tagasi hoidis. Ka Wotifeps kõhitas kahlaselt. Oleks Madis, mitte kirikukorrapidaja olnud, siis oleks ta tõesti kurja suust wälja ajanud, aga nüid jäi see tegemata. Ta tahtis weel Antonile midagi ütelda, aga tal ei tulnud mitte midagit meelde, ei wariseerlikku waga salmi ka mitte. Ta kõhitas wähe, tegi niisuguse näo, nagu ei usuks, nagu ei kuuleks ta Antoni wastust ja läks tagasi oma tahakambriisse.

Ta tundis, nagu oleks teda keegi just nagu karjapoissi ninast wedanud, teda wanainimest ja amsat kiriku teenrit, ja see kipitas nüid. Aga praegune walu oli tal südames. Ta läks afna alla ja waatas wälja, nagu tahaks ta oma pahameelt, asjata pea sisse tungiwaid uusi mõtteid lahutada, laiali ajada. Nagu kaks inimest oleksiwad ta südame sees töös olnud ja kohkudes aimas ta, et ta nagu kuristiku kaldal oli seisnud, et sinna sisse kukkuda. Juba ammu enne olidwad Antoni sõnad nagu läbi une ta südame pihta käinud, aga ta oli nad maha surunud. Nüid tõusiwad nad aga jeda suurema jõuga.

Ta filmade ees laotas ennast lai lume wäli, nagu furnu waip laiali. Talwine päikene seisis üsna weerul ja pistis weel kord laial lagendikul lamewad surunud lume libemed põlema. Kende hell tungis Madise filmadesse, nõnda et ta tahtmata oma filmalauguksid pidi koondama.

Lume libemete hüppaw sätendamine tõmbas Madise mõtted enese peale.

„Kena küll,“ arwas Madis, „kuidas nad hiilgamad ja sõravad, aga lund ei jõua nad mitte soojendada! Kõik mis päikesest saadakse, see visatakse uhkelt ja ferglaselt laiali!“

Ta waade langes keset õuet seiswa musta puu pakku, witsaposti peale, mis seal otseti maa sees oli. Madis oli selle sinna sellepärast ülesse pannud, et tema ümber hea wankri juhimeid oleks wäänada, kui need tuas ahjus juba pehmeks on paistetud. Talle tuli meelde, et witsa-posti ümbert lumi alati enne ära sulas. Minewal kewadel oli ta selle nähtuse põhjust sellesama Antoni käest, kelle peale ta praegu wihane oli, küsinud, ja Anton oli temale wastanud, mida Madis weel praegu mäletas: „Koolmeister rääkis korra,“ seletas Anton, „et kõik mustad asjad päikese soojust enese sisse rohkem wõtawad ja sellepärast ise soojemaks lähewad!“

„Ja, ja,“ urises Madis, „päikese soojuse wõtab tema enese sisse, ei lasa ühtegi kiirt edewalt wälja, läheb ise soojaks ja siis soojendab ta ka teisi!“

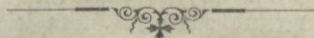
Madise meel läks nagu röömsamaks.

„Misjugu ne lihtne, aga ometi imelik asi; mine enne ise soojaks, siis soojendab juba iseenesest teisi!“

Aga ta filmade ees sõatendasiwad ikka weel need edewad lume-küllud oma külma, uhke laifega. Madis pigistas filmad jälle koomale ja haigutas suure suuga, nagu tahaks ta nende walguist enese sisse tõmmata, seda alla neelata!

Ja iseennast unetades hakkas ta kiiresti afna
ruudu pihta näppudega lõputama, nagu ahwardaks
ta neid kiirgavaid furnud kristallisid, nagu kutsuks
ta õuest kedagit fiske!

(Vihavõtte pühadel 1901.)



Mõned otsused „Paijete“ II ande üle:

Olewik kirjutas № 46, 1900: „ . . . nõnda kirjutas ka Peterson igapäevaseid inimesi, nende igapäevaseid juhtumisi ja tundmusi, ühe sõnaga elu, nagu ta on. Kes wägilaste lugusid armastab, see leiab enese Petersoni „Issi. kiituseks“ juures petetud olevat . . . ta leiab sealt harilikku nõrkasi inimesi . . . Meie leiame Petersoni uudisjutus „Issanda kiituseks“ osawa kujutuse elust olema, millele Eesti olud ja iseloomud oma isesuguse wärwi annawad, ilma et jutu kirjutajat süidistada mõiksime, nagu tahaks ta üleüldse meie laulu kooride peale halba warju heita. Paijete I jaost on II anne osawamani kirjutatud. Jututegelaste loomuse kujutus on hea, mõnda asja on ainult wähe puudutatud, nagu eestilik õrnus jeda nõuab ja põnemust on seal nõnda palju, et lugija raamatu ühe joonega läbi lugeda tahab.“

Postimehes № 42, 1901 kirjutas tuttav „W. R.“: „Üks jutu kirjutaja püiab näidata, kuidas kawalus ja kõrkus laulu koori asutab, edewus ja kiimalus noored inimesed koori laulma ajab, nad libeda tee peale tõmbab, ja wiimaks mitmed otse häbi elu sisse tõukab, nõnda et wiimaks kohtu uirimine kõlwatumale asutusele otja teeb. Nähtawasti seisab see jutu kirjutaja ühe ajalehe mõju all. Mina ei tunne niisuguseid koorisid mitte. Koori juhatajate eneste asjaks jääb ka pori, mis nende peale pillatud, maha raputada. Ja meie tahame raisa kullid eemale tõrjuda, kes oma teras nokkadega meie „huulte ohwrit“ roojastawad, ja neid küinlaid püiawad kustutada, mis meie rahwa elu heledaks ja jõudame soojaks teewad!“

A. Riis oma raamatus*) „Ernst Peterson ja Cesti elu paisjed“ kirjutab: E. Peterson ei püia näidata, vaid päris näitab, kuidas kavalus ja kõrkus laulu koori asutab, edemus ja kiimalus noored inimesed koori laulma ajab, need libeda tee peale tõmbab ja viimaks mitmed otse häbi elu sisse tõmbab, nõnda et kohtu uurimine kõlbatumale asutusele otja teeb. Pilt, mille E. P. meile elavalt ja üli osavaste filmade ette seadib, on tõeste jälf ja kohutaw. Ja jälgim ja kohutavam on ta sellepärast, et ta mitte luule viirastus ei ole, vaid tüff meie tõst elu. Elu nähtuste proov ei lase meid seda kohutawat pilti sugugi kirjaniku luule sünnituselks pidada. Piame ütleva: rasked ja tülitavad kohused on „W. R.“ endale unijest peast kaela võtnud, et . . . Kopside koorijid olemataks teha.

Linda № 10, 1901 kirjutab „Teistest lehtedest“: Postimehe № 42 juhtkirjas tõreleb W. R. üht kirjanikku, kes meie laulu koorijid püidwat määrida. Raamat on wist E. P. „Paisjed“ II anne. Meie teada ei ole seal just mitte põhjusemõttelikult laulu laidetud, ega koorijid määrida tahetud, vaid aga näidatud, mis sugused warju küljed ka selle hea asjaga võiwad ühes käia.“

Linda № 46, 1900 kirjutab tuttam Cesti armustaja ja kirjanik A. Jürgenstein hulga seas järgmiselt: „E. Peterson on omale ülesandeks teinud Cesti elust paisjeid ülesse otjida ja lahti tiskuda. See töö ei ole just lõbus amet, nagu seda iga tohtri käest kuulda võime. Puundutab ja wähegi näpu otjaga paisje pihta, siis kukub haige nina karssu, sest paisjehull walutab wäga, ega kannata wähematgi puutumist. Kes treppi tahab puhastada, piab ülemisi astmeid enne pühkima. Esmise „paisjete“ ande juures tähendati niisuguste paisjete peale, mis aadeli ja waimuliku seisuse juurest leiduwad. II

*) See raamat on Põltsamaal Jürisjoni ja Tiedtu juures trükitud. Kes laulu ja selle tähenduse üle tahab lugeda, leiab sellest tööst kohalisi seletusi.

ande sees tuleb kirjanik üks aste juba alamale ja torkab seal paiseid lahti, mis meie muude haritud poegade töö juures, ilmsiks tulewad. II „paised“ näitavad meile, kuidas ka selle kõigiti hea asjaga varju küljed, ühes käiwad, kui asja mitte õigel ajal ei aeta . . . Seda õnnetuist, seda südametähe walgu, neid murtuid lootusi ja seda häwitatud elu õnne waadates ärme hakkame mitte targutama: kas ei ole mõnele mõni sõna liiafs üteldud, waid lööme wastu rindu ja tunnistame: nii mõnelgi pool oleme oma rahwa kommunistamises süüdlased, sest et meie oma edewuist ja au enam taga ajasime, kui rahwa õnne . . . Saatus mängib wahel niisugusti halba mängu et ta mõne ninameheks seab, kellel selleks kõigewähematgi osawuist ei ole; niisugune on kahjatsenise wäärt . . . kaugel olen ma sellest seisukohast, mis üks arwustaja „paisete“ I jao kohta ütles: „Seal olla tagedusest ja wihasest sisse antud pildid.“ Ma usun palju enam, et Peterson õiglaselt oma juhtsõna järel toimetab:

„Eestimaa, su õõst, su walust,

Reist sul tahan rääkida!“ Igatahes oleme talle tänulikud, et ta mitte tühje õlgi ei pekka, waid meile jutud loob, millel siju on, mille kallal maksab aega wiita, rõõmustada, kurwastada — wõi ka wihasutada!“

Ja „Ristirahwa p. leht“ ütleb oma 49-mas numbris 1900: „Tülki aega peale läbilugemist seisis see raamat laua peal, süda ei tahtnud temast mitte vähemat juttu wälja teha; aga arwustaja peab „erapooletu“*) olema. Raamatu lugedes oleme kahetsedes jälle tunnud, et anderikas kirjutaja niipalju tageduist ja waimuliku seisuse jopastamist kirja pistnud; pidime mõtlema, ehk on tema omas elus mõne kirikuõpetaja wõi kõstri poolt niipalju heategemist wastu

*) Jutu märgid on „R. r. p. p. lehe“ omad.

wõtnud, et tema silmad minewiku kohta üsna tuhmiks läinud. Lühidalt ütelda: Raamatu kirjutaja püüab ses raamatus kirikuõpetajaid ja kõstrijid, kiriku kooride laulmist „Jesanda kiituseks“ nii halwaks teha, kui wähä jõuab ja püüab näidata, et kõik wead, mis rahwa elust leida, kiriku õpetajate ja kõstrite süüiks tulewad armata. Rahju, et kirjaniis suguse raamatu kogu sepiitsenud; — et kahetšas käsk sellesarnast teelab, on tema üsna ununud.”



Uuemad raamatud,

mis **Nikolai Gna** raamatukaupluse kulguga Rakweres on ilmunud ja sealtjamaast üksikult ja hulgana saada on:

1) Isamaa ajalugu. Gestiaste ajalugu kõige wanemast ajast nende priiuse kaotaniiseni, tähtsamate ajaloo kirjade ja uurimiste peale põhjendatud, kõige täielisem toode sellel põllul, mis iiales Gestis on ilmunud. Kirjutanud tutaw Gesti ajaloo uurija A. Saal. Raamatu pakus 269 lehekülge. Hind kõwas köites 85 kop. ja flaseeritud paberi peal kuldköites 1 rubla 60 kop. ja 2 rubla.

2) Kunnitiku paleus. Ilus jutute minewikust, kirjutanud A. Saal. Hind 12 kop.

3) Romaanlik kojimine ehk karistaw tihlweedu. Hästi põnew jutustus, kirjutanud A. Saal. Hind 12 kop.

4) Pietari Päiwarinta. Soome uudisjutud. Kuulsama Soome kirjaniku fulest neli õpetlikku juttu. Gestistanud Th. Enne. Hind 20 kop.

5) Si ialgi. Roman Gesti lähemast minewikust, kirjutanud E. Peterson. Hind 60 kop.

6) Tiigri tütt ehk Malailase põne oda. Hästi põnew jutustus Sumbawlaste mäsjust. Gestistanud J. Kurg. Hind 12 kop.

7) Kõijmise ja koitmise mäng. Kuuekümmne lõbusifulise kaar-tiga pidu tuju tõstmiseks. Hind 10 ja 15 kop.

8) Kunnit elada, armastada ja armastatud saada. Tulusaks juhatuseks ja lõbusaks ajawiiteks noorele rahwale. Hind 10 k.

9) Pontiat, Ottawide päälis. Jutustus Põhja-Amerika wabaduse sõjast. Gestistanud J. Kurg. Hind 10 kop.

10) Ilus pildiraamat lastele. 48 pildiga. Hind 10 kop.

11) Laste ABC-raamat. 40 ilusa pildiga taunistatud uuema aja õpetuse wiisi järele kottu seatud, kust laps wäheste waewaga kohe esimese lehekülje pealt lugema hakkab. Hind 10 kop.

12) Perekonna jaladus. Jutute noorele rahwale. Difens'i järele Inglise keelest. Gestistanud N. Waas. Hind 5 kop.

13) Waimulik Edeni rohnaed ehk tarwilised palwe tunnid. 1) Hommiku ja õhtu palwed püha kirja tunnistuste ja armsa laulu salmidega wanematele ja lastele kodu ja koolis pruukida. 2) Kristlikud kõned ja palwed warrude, pulmade, matuste ja muudel aegadel, iga ristitunnese trööstiks ja usu kinnituseks, kirjutanud J. Elken. Hind kõwas köites 40 kop.

14) Georg Stefenjon. Raudtee masina ülesleidja. Gesti-
tanud A. Kiwi. Hind 12 kop.

15) Paised. Suhtumised ja jutustused Gesti elust. I. anne.
Kirjutanud E. Peterson. Hind 20 kop., satineritud paberi peal 25 f.

16) Alwaldatud saladus. Prantseuse kirjaniku P. Mõel'i
roman. Gestiistanud G. Bergea. Hind 30 kop.

17) Musti lell. Jakob Viiv'i jutustus. Hind 15 kop.

18) Peremehe majapidamise raamat. Hind kõwas köites
65 kop.

19) Dubrowski. A. S. Puschkin'i uudisjutt. A. Kiwi.
Hind 15 kop.

20) Saatuise orjad. R. E. Geinze järele G. Milleroff.
Hind 15 kop.

21) Punnjala Mats. Jakob Viiv'i jutustus. Hind 20 kop.

22) Naljafad jeganused. Ühejärguline naljamäng. Gesti
näitelawale seadnud P. Talts. Hind 12 kop.

23) Waat' see oli juure linna ilu! Kahe järguline nal-
jamäng. G. R. Gresseri ja G. W. Tschirikowi järele Gesti näite-
lawale seadnud P. Talts. Hind 20 kop.

24) Üts tulus ennemuistene jutt. Kirja toimetanud L. B.
Hind 5 kop.

25) Kõstri tütar. Carl Leppardt'i jutustus lähemast mine-
wikust. Hind 10 kop.

26) Paised. Suhtumised ja jutustused Gesti elust. II anne.
Kirjutanud E. Peterson. Hind 25 kop.; libeda paberi peal — 30 kop.

27) Словарь ко второму выпуску „Русского Слова“ Л.
Григорьева. Цѣна 18 коп. **Sõnaraamat** L. Grigorjewi luge-
mise raamatu II jau kohta. Hind 18 kop.

28) Igapäewane palwe toda. Palweraamat, ühes suurte
pühade laulude, palwete ja kõnedega. Hind 5 kop.

29) Mäeotsja Jaku. Jutuke headele lastele. Hind 5 kop.
Kirja pan. A. Kiwi.

30) Musti lell ehk 3sand Ribe kimbatus. Naljamäng
kahes waatuses. Kirjutanud Jakob Viiv. Hind 15 kop.

31) Paised. III. anne. № 4 „Tulge appi!“ (Tükifene
missioni tööst Indiamaal). Kirjutanud E. Peterson. Hind 20 kop.

Kes raamatu hinna postmarkides Nikolai Erna raamatu kauplusesse Rakveresse saadab, sellele saadetakse raamat postiga kätte.

On ilmumas :

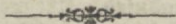
1) „**Õnne otüjad.**“ Viie järguline näitemäng. Kirjutanud: Jakob Viiv.

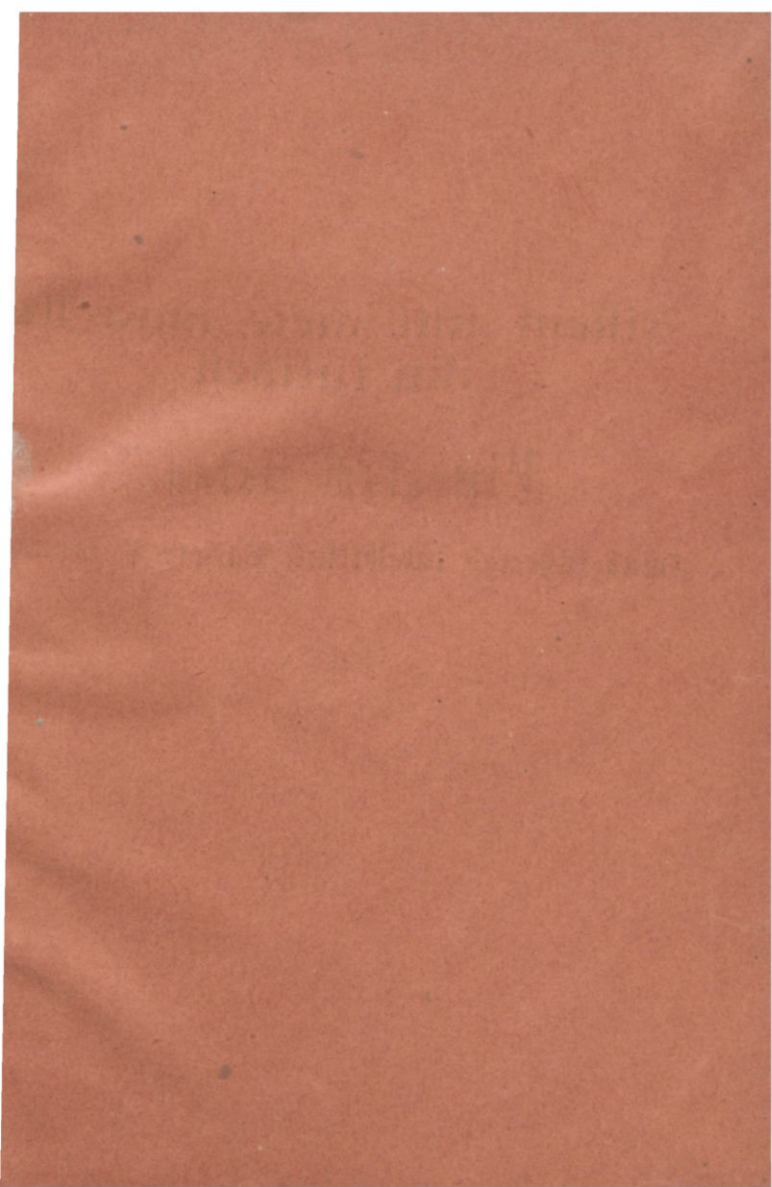
2) **Vihud.** I parmas. Kodumaa murmedelt põiminud Jakob Viiv.

3) Словарь къ Букварю „Русскаго Слова“ Л. Григорьева
Õnaraamat L. Grigorjewi Weneteele Habitsa jaoks.

4) **Vaste lugemise raamat.** Kirjutanud E. Peterson.

5) **Wiru lannel.** I anne. Jakob Viiv pildiga.







Pikem jutt meie maa-ki-
riku tülidest

„Pimestaw walgus”

ilmub lähemas tulewikkus Waisete V jaona.



